

DER JUDE

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואך.

פערלאג: חברה „אחיאסף".

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 „
פיערטעל יאָהרליך 1.50 „
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „
איינצעלנע נומערן 15 קאפ.— 30 העללער.
ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אָסטרייך־אונגארן —.12 קראנען
האלביאָהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט
20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

קראקויא, אלול תרס"א. | נומר 35. | Krakau, 29 August 1901.

ה. תרס"א ← וואכען־קאלענדער (לוח) ← 1901				
די טעג פון: חודש	וואך	שערפיין־סעפטעמבער	נייער כ. סעפט.	אלט. כ. אווגוסט
י"ז	זונטאג		1	19
י"ח	מאנטאג		2	20
י"ט	דינסטאג		3	21
כ׳	מיטוואך		4	22
כ"א	דאנערס.		5	23
כ"ב	פרייטאג		6	24
כ"ג	שבת	פרשת כי תבא.	7	25

טאג	יאהר	קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.
יז	ה.ש"כ	פערברענט עקדה"ש 5 אנוסים אין מורציא.
„	ה.תקנ"ו	פערקינדיגט גלייכע רעכטע פאר די יודען אין האללאנד.
יח	ה. שס"ט	געשטארבען מהר"ל מפראג (גור אריה).
„	ה תס"ה	פערברענט עקדה"ש 60 אנוסים אין ליסאבאן.
יט	דתתקמט	געהרג'ט פיעל יודען אין לאנדאן און יאָרק, צווישען זיי רבנו יעקב תם און ר׳ יו"ט פון די בעלי תוספות.
כ	ה רכ"ג	האט הערצאג אדאלף פון נאסוי געהייסען ארויסטרייבען אלע יודען פון מאינץ.
כא	ה. ק"ס	וועגען א שקר־בלבול פערברענט 3 יודען אין פראג.
„	ה.תקמ"ד	געשטארבען הגאון ר׳ יונתן אייבשיץ.

אינהאלט.

צו אבאָנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE", Krakau, Gertrudy 16.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf", Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין לאָנדאָן:
R. Mazin, Bookseller 100 Old Montague Str. London, E.

אין אַמעריקאַ:
R. Kantorowitz, 4 Rutger Str. New-York

דער „יוד" איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאָסט אונטער דער נומער:
1920 a Nachtrag VII.

III. Jahrgang. DER JUDE. Nr. 35

דער יוד

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראנען.
האלביאהרינג —.6 "
פירטעליאהרינג —.3 "
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 "
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט
20 העלער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Erscheint Donnerstag.

דער פרייז פיר רוסלאנד:
גאנץ-יאהרליך —.5 רוביל.
האלב-יאהרליך —.3 רוביל.
פירטעל-יאהרליך 1.50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 "
דען 1טען אויגוסט — 1 "

ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפ.

קראקויא, אלול תרס"א. נומר 35 Krakau, 29 August 1901.

דער ציוניזם.

פון מאקס נארדוי.

IV.

דער ערשטער קאנגרעס איז זיך פונאנדערגעגאנגען ערשט דאן, ווען עס איז בעשאפען געווארען א שטענדיגע ארגאניזאציע: עס איז אויסגעקליבען געווארען דער גרויסער אקציאנס־קאמיטעט, אין וועלכען עס זענען אריין די פערטרעטער פון אלע לענדער, וואס האבען נור א מעהר אדער וועניגער גרויסע צאהל יודישע איינוואהנער; דער גרויסער קאמיטעט פון זיין זייט האט ווידער אויסגעקליבען איין ענגערען שטענדיגען קאמיטעט אין וויען אונטער הערצלס פארזיטץ. נאך דעם ערשטען קאנגרעס זענען געקומען אין די אנדערע דריי יאהר די וויי־טערדיגע קאנגרעסען,— אין 1898 און 1899 אין באזעל און אין יאהר 1900 אין לאנדאן. די צאהל פון די קאנגרעס־מיטגליעדער איז גע־שטיגען אין 98־סטען יאהר ביז 280, אין 99־סטען ביז 370 און אין 1900 ביז 420. אויף איטליכען קאנגרעס האט מען אלץ גענויער בעשטימט די ארדנונג פון די וויבארעס און שטרענגער קאנטראלירט די רעכטע פון די דעלעגאטען, און היינט קען דער קאנגרעס, וואס איז געווארען פאר א שטענדיגע ארגאניזאציע פון די יודען־ציוניסטען, זאגען מיט רעכט, אז ער איז דער ריכטיגער פערטרעטער פון 180 טויזענד אויסקלויבער.

מען זאל ריכטיג קענען פערשטעהן דעם ווערט פון דער ארבייט, וואס האבען ביז איצט אויפגעטהון די יודישע פארשטעהער אויף דעם קאנגרעס פאר די דורכפיהרונג פון דעם פראגראם, לויט ווי ער איז אויסגעארבעט געווארען אויף דעם ערשטען קאנגרעס, מוזען מיר ווארפען א בליק אויף יעדען פונקט בעזונדער:

1. די צוועקמעסיגע ארבייט צו בעזעצען אין ארץ ישראל יודישע ערדארבייטער און בעלי־מלאכות.

דער ציוניזם איז געגען די קליינקאלאניזאציאן און געגען דאס אריינגנב'ענען זיך פון יודען אין ארץ ישראל. דערום האבען זיך די ציוניסטען ביז איצט נור בענוגענט מיט דער ראליע פון הייסע און איבערגעגעבענע פערטהיידיגער פון די איצטיגע קאלאניעס פאר זייערע שיטצער, וואס האבען אין דער לעצטער צייט געוואלט צונעהמען פון זיי זייער שטיצע; זיי גרייטען זיך צו צו עפענען אין ארץ ישראל פאבריקען, וועלכע וואלטען געגעבען פערדיענסט די דארטיגע יודישע ארבייטער, זיי האבען דורך זייער שטיצע געגעבען די מעגליכקייט, אז די העברעאישע מוסטערשולע אין יפו זאל ניט פערמאכט ווערען. זיי זארגען, אז די איצטיגע ווארצלען פון דער יודישער קאלאניזאציאן זאלען אבגעהיט ווערען ביז צו יענער צייט, ווען עס וועט זיין מעגליך זיך צו פערנעהמען מיט דער קאלאניזאציאן אין ארץ ישראל אין א גרויסען מאס.

2. די פערייניגונג פון דעם יודענטהום אין לאנדארגאניזאציאנען און אין אלגעמיינע פערבינדונגען.

די יודען־ציוניסטען זענען פערייניגט אין פערשידענע חברות, וועלכע זענען פארהאן אין יעדען לאנד און וועלכע ווייזען ארויס פיעל לעבען. צו די אלגעמיינע ציוניסטישע ארגאניזאציאנען, וועלכע נעהמען ארום דאס גאנצע יודענטהום געהערען די פערבינדונגען פון די חברות נאך די איינצעלנע לענדער, דער גרויסער און דער ענגער אקציאנס־קאמיטעט און דער יעהרליכער קאנגרעס, וועלכער האט א שטענדיגעס ביורא אין וויען. די הוצאות אויף אויסצוהאלטען די דאזיגע ארגאני־זאציאן ווערען געדעקט פון די ציוניסטען דורך דעם פרייוויליגען יעהר־ליכען „שקל", וואס מאכט אויס אין רוסלאנד 50 קאפ. און אין די מערב־לענדער 1 מארק, 1 פראנק, 1 שילינג א. ז. וו. דער וואס צאהלט איין א שקל, קריגט דאס רעכט טהייל צו נעהמען אין די וויבארעס צום קאנגרעס. די דייטשע וועכענטליכע צייטונג „די וועלט" איז דאס אפיציעלע ציוניסטישע בלאט.

חוץ דעם, ווערט דער ציוניסטישע געדאנק אונטערשטיצט כמעט פון פערציג צייטונגען אין העברעאיש, דייטש, רוסיש, פויליש, איטאליעניש, ענגליש און פראנצויזיש, אין דעם יודיש־דייטשען און אין דעם יודיש־שפאנישען זשארגאן. די ציוניסטען האבען געגרינדעט פיעל שולען און אווענדקורסען און אין דער לעצטער צייט האבען זיי אויך אנגעהויבען זיך צו סטארען צו קריגען אנ'ארט אין די יודישע קהילות און אין די אלגעמיינע יודישע אינסטיטוציאנען, כדי דורכצופיהרען, אז די מיטלען פון די קהילות זאלען געהן אויף דעם חנוך אין דעם יודיש־נאציאנא־לען זין און אויף די פערברייטונג פון יודישער קולטור, מעהר, ווי עס איז געוועזן ביז איצט ביי די אסימילאטארישע אדער אונוויסענדע מנהיגים.

3. דאס פערשטארקען פון זעלבסטגעפיהל ביי יודען און דאס פאלקסבעוואוסטזיין.

די ציוניסטישע חברות זאָרגען אומעטום, אַז זייערע חברים און דער יודישער המון זאָלען בעקאַנט ווערען מיט דער געשיכטע פון זייער פאָלק און מיט דער רעליגיעזער און וועלטליכער העברעאישער ליטעראטור. זיי לערנען די יודען הויך צו האַלטען דעם קאָפּ, שטאָלץ צו זיין אויף זייער יודישקייט און צו פּעראַכטען די אנטיסעמיטישע ליגען, בלבולים און בעליידיגונגען. זיי סטאַרען זיך ווי ווייט מעגליך צו פּערבעסערען דעם שטאַנד פון געזונד פון דעם יודישען אָרימען המון, צו פּערבעסערען זיין ווירטשאַפּטליכע לאַגע דורך געזעלשאַפּטען און אחדות, און צו געבען אַ געזונדע ערציהונג זיינע קינדער און אַ בעסערע בילדונג זיינע פרויען. זיי ווייזען דער שטודירענדער יוגענד אויף די ציעלען, וועלכע זיי דאַרפען זיך שטעלען אין לעבען און גיבען זיי אַ אידעאַל. זיי לערנען זייערע חברים פיהרען אַ ריינעס, זיטליכעס לעבען און פיינד צו האָבען די גראָבע גשמיות, אין וועלכע עס פאַלען אַזוי גרינג איין די אַסימיליאַנטען, ניט האָבענדיג אין זייער לעבען אַ הויכעס אידעאַל און אַ שטרענגע השגחה איבער זייערע ווערטער און זייערע מעשים. זיי גרינדען חברות פאַר גימנאַסטיקע, כדי צו שטאַרקען ביי די קינדער די קערפּערליכע קרעפטען, אויף וועלכע מען האַט אַזוי לאַנג גאָר ניט געקוקט. זיי פייערען מיט מעהר לעבען און פרישקייט די יודישע ימים טובים און די געשעהענישען פון אונזער געשיכטע. אָפּט שיידען זיי זיך אויך אָב פון די אַנדערע דורך זייער אויסענווייט. די ציוניסטען האַלטען פאַר אַ בזיון צו פערלייקענען זייער יודישקייט. זיי ווילען אָפּען פאַר דער גאַנצער וועלט זיין נור יודען, און אַזוי ווי זיי האַלטען זיך תמיד פריי, שפּילען ניט קיין קאָמעדיעס, מאַכען קיינעם ניט נאָך, ווילען קיינעם ניט אָבנאַרען איבער זייער אָבשטאַמונג און איבער זייער צושטאַנד און קומען צו קיינעם ניט מיט אַ פאַלשער פּאָהנע, איז דערום זייער שייכות צו די קריסטליכע שכנים גלאַטער, אמת'ער, גערעכטער און שענער, ווי דאָס שייכות פון די יודען־אַסימילאַטאָרען, וועלכע בעמיהען זיך צו פערלייקענען זייער יודישקייט,— הגם די מיה איז אין גאַנצען אָהן שום נוצען און זי איז אויך אונאַנגענעהם יעדען קריסט, וועלכער האַט דאָס געפיהל פון טאַקט און אמת.

4. די אַרבייט צו קריגען דעם הסכם פון די מלוכות, וועלכער איז נייטהיג פאַר די דורכפיהרונג פון די ציוניסטישע צוועקען.

איינינע פון די גרעסערע מלוכות זענען בעקאַנט געוואָרען מיט דעם ציוניזם דורך רעפּאָרטען פון דער ערשטער קוועלע. עס האַט אויך ניט געפעהלט אין פיעל צייכענס פון צומונטערען און פון דעם אויסדרוק פון פריינדשאַפט צו די ציוניסטישע ציעלען.

איצט סטאַרעט זיך דער וויענער קאָמיטעט צו קריגען פון טערקיי אַ טשאַרטער, ד. ה. דאָס רעכט צו קאָלאָניזירען די פרייע ערד אין ארץ ישראל, וואָס איז ביז איצט ניט בעזעצט, און אויסצונוצען איהר רייכטהום, מיט וועלכעס די קולטור האַט זי בעשאַנקען. כדי אויסצונוצען אין דער פּראַקטיק אַזוינע רעכטע, דאַרף מען האָבען גרויסע קאַפּיטאַלען. מיט דעם ציעל, כדי צו יענער צייט, ווען טערקיי וועט געבען אַזאַ ערלויבעניש, צו זיין גרייט דורך די נייטהיגע פינאַנץ־מיטלען, האָט דער צווייטער ציוניסטען־קאָנגרעס (1898) בעשלאָסען צו גרינדען אַ יודישע קאָלאָניאַל־באַנק אין לאָנדאָן. די החלטה פון קאָנגרעס איז שוין דורכגעפיהרט געוואָרען אין דעם אַנדער יאָהר (1899). די באַנק איז שוין געגרינדעט. זיין אַקציען־קאַפּיטאַל איז 2 מיליאָן פונט שטערלונג. לויט איהרע תקנות, קען די באַנק שוין אָנהויבען איהר אַרבייט, אַז עס וועט איינגעצאָהלט ווערען אַ פערט־חלק פון דעם אַקציען־

פעלעטאָן.

אין בּוֹיבּעֶריק.

אויף אַ דאַטשע.

(בילדער, טיפּען, בעגעגענישען, צרות און פערגעניגען).

פון

שלום־עליכם.

יג.

[בויבעריקער בעלי בתים. — ותלמוד תורה כנגד כלם! —]

געקימען פונ'ם וואַלד טרעף איך צוויי יודען, איינער איז אַ נידעריטשקער אַ גראָבליכער, דער אַנדערער אַ הויכער, אַ דינבליכער.

— ווער זענט איהר? — פרעג איך זיי.

— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעלי בתים זענען מיר.

— וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?

— גאָר נישט. מיר האָבען אייך נור געוואָלט אַ פרעג טהון צי איז ניט געוועזען ביי אייך אונזער שוחט'ס זוהן?

— אַ יונגערמאַנטשיק — זאָג איך — מיט אַ לאַנגען פּידזשאַק, מיט אַ גרינע זשילעט און מיט אַ ווייסע מאַנישקע?

— יאָ, יאָ, יאָ! — זאָגען זיי — האָט ער אייך ניט געבעטען איהר זאָלט זיך פערשרייבען אויף דער תלמוד תורה?

— געבעטען — זאָג איך.

— נו, און איהר האָט זיך פערשריבען?

— פאַר וואָס ניט? — זאָג איך.

— נו, מהכתיתי, פערשריבען איז פערשריבען — מאַכען זיי און קוקען איינס אויף דאָס אַנדערע — אַ קאָמעדיע מיט די דאַטשניקעס, אַ ריינע קאָמעדיע! ווער עס זאָל נישט קומען צו זיי נאָך געלד, געבען זיי; ניטאָ ווער זאָל לאַכען!

— וואָס איז דען? — זאָג איך — איהר האַלט דען נישט פון דער היגער תלמוד תורה?

— וואָסער תלמוד תורה? — זאָגען זיי — וואָסערע לאַקשען? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! פאַראַן דען ביי אונז אָרעמע קינדער אין בויבעריק, וואָס מיר זאָלען דאַרפען האָבען אַ תלמוד תורה? טהוט אַ פרעג אויף אַ ציקאַוועסט דעם יעהופּעצער מלמד, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, וועט איהר הערען...

— געפינט איהר הייסט דאָס, אַז איך דאַרף — זאָג איך — אויף דער תלמוד תורה גאָר נישט געבען?

— וואָס איז שייך — זאָגען זיי — מיר געפינען? מיר קענען אייך דען זאָגען אַ דעה אויף אייער קעשעני? און אַז איהר וועט ווען אייער געלד אַרויסוואַרפען אין דער בלאָטע, קענען מיר אייך פערוועהרען? מיר זענען חלילה ניט אַזעלכע מענשען, וואָס מיר זאָלען יענעם בערעדען. נאָר איהר זאָלט וויסען ווער אונזער שוחט'ס זוהן איז און וואָס ער איז, וואָלט איהר אַרויס פון די כלים!... האָט קיין פאַראיבעל ניט וואָס מיר האָבען אייך אפשר דערקוטשעט. אַ גוטען טאָג!

זיי לאָזען זיך געהן און קעהרען זיך אום צוריק:

— וואָס האָבען מיר אייך געוואָלט בעטען? איהר זאָלט נישט זאָגען קיינעם, אַז מיר האָבען אייך דערצעהלט מכח דער תלמוד תורה, דעם שוחט'ס זוהן, דאָס, יענץ... דאָס האָבען מיר נור אייך געזאָגט, גלאַט אַזוי, איהר זאָלט וויסען... איהר פערשטעהט?... אַ גוטען!

— אַ גוטען!

תיכף נאָך די צוויי יודען קומען צוגעהן אַנדערע צוויי יודען: איינער מיט אַ קאַפּעליש, דער אַנדערער מיט אַ קאַשקעט.

קאַפּיטאל, ד. ה. 500.000 פונט שטערלינג; ביז צו דערגרייכונג פון דעם ציעל, איז שוין ניט פיעל געבליבען צו טהון.

V.

איך האָב זיך בעמיהט צו ווייזען קורץ און אונפּארטייאיש, וואָס עס איז אזוינס דער ציוניזם, וואָס ער וויל, ווי ער איז ענטשטאַנען און ווי ער האָט ביז איצט געוואַקסען. איך האָב ניט איינמאָל דערמאַהנט, אַז צווישען יודען האָט דער ציוניזם אויך געפונען די פערביסענסטע געגנער. מיט זיי זיך דאָ צו אמפּערען האַלט איך ניט פאַר נייטהיג אין מיין אַרטיקעל, אין וועלכען איך וויל געבען א אונפּארטייאישע שילדערונג. פאַר די לעזער, וואָס ווילען נור זיך בעקאַנען מיט דער פראַגע, זענען ויכוּחים ניט ניצליך און אויך נאַריש. דערום וועל איך מיר אָבנעבען נור מיט איינינע קורצע בעמערקונגען איבער די געגנער פון דעם ציוניזם.

פיעל פון זיי שעפּען אויס זייער גאַנצע געגנערשאַפט נור אין בעשולדיגונגען, וואָס זיי וואַרפען אַרויף אויף די פיהרער פון דער ציוניסטישע בעוועגונג. אויף אַזוינע אַנפאלענישען האָבען די בעליידיגטע ניט וואָס צו קוקען. מענשען, וועלכע אָהן אַ שום ברעקיל טובה פאַר זיך אַליין, מענשען וועלכע נור אויס דער ריינסטער ליעבע צו זייערע אומגליקליכע ברידער, אויס כבוד צו זייערע אבות אין קבר, אויס ריינע מענשענפריינדליכע געפיהלען זענען מקריב זייער געלד, זייער צייט, כחות און געזונד, כדי אויפצוהויבען זייער פאָלק און כדי צו בעפרייען מיליאָנען אונשולדיג פערפאָלגטע מענשען פון דעם ביטערסטען דלות— אַזוינע מענשען האָבען דאָס רעכט אַ קוועטש צו טהון מיט דער פּלייצע און אויסצולאַכען זייערע געגנער, ווען זיי בעשולדיגען זיי, דאָס זיי זוכען אין ציוניזם איין איינענע טובה אָדער פּוסטען כבוד!

צונלייך מיט די דאָזיגע געגנער זענען אויך פאַראַהאַן אזעלכע, וועלכע פּראָבירען אַרויסצושטעלען בעווייזען. זיי פערגלייכען גערן די פיהרער פון דעם ציוניזם מיט די פאַלשע משיח'ן, ווי למשל שבתי־צבי, וועלכע זענען אָפט פאָרגעקומען אין דער יודישער געשיכטע און וועלכע האָבען תמיד געבראַכט דעם אָבגענאַרטען יודישען פאָלק די גרעסטע צרות. דער פערגלייך פון דעם ציוניזם מיט די פּלוידערייען און פאַלשקייטען פון די פאַלשע משיח'ן, ווי שבתי־צבי איז געווען, ווייזט אַרויס א צו קליינעם קאָפּ אָדער א צו שלעכטען ווילען. דער ציוניזם צייכנעט זיך דוקא אויס דורך דעם, דאָס ער איז פריי פון יעדען גלויבען אין וואונדער און אין ניסים, ער זאָגט ניט צו קיין וואונדער זיינע אנהענגער, אדרבה, ער חזר'ט זיי תמיד איין, אַז די בעפרייאונג פון זייער אומגליקליכער לאַגע קען נור אָבהיינגען פון זיי אַליין, קען זיין די פרוכט נור פון לאַנגער און שווערער אַרבייט פון דעם גאַנצען כלל.

איינינע האַלטען דעם ציוניזם פאַר א פּוסטען הלום און לייקענען אָב די מעגליכקייט איהם פּראַקטיש דורכצופיהרען. אויף די טענות פון דעם טהייל געגנער האָבען די ציוניסטען הונדערטער מאָל געגעבען דעם ריכטיגען ענטפער. די אָבלייקענדינע קריטיק איז אין גאַנצען נישטאָ וואָס צו הערען. דער איינציג ריכטיגער ענטפער, וואָס שטעלט קלאָר אַרויס איהר פאַלשקייט, איז די אַרבייט פון די ציוניסטען, — די וואָס עס איז שוין ביז איצט דורכגעפיהרט געוואָרען און די וואָס עס איז אַנגעמערקט אויף דורכצופיהרען שפּעטער.

איין פונקט איז נור דאָ, אין וועלכען עס וועט מסתמא קיין מאָל ניט קומען צו אַ הסכם צווישען די ציוניסטען און זייערע געגנער,— דאָס איז די פראַגע וועגען דעם יודישען נאַציאָנאַליזם.

— ווער זענט איהר? — פרעג איך זיי.

— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעלי בתים זענען מיר.

— וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?

גאָר נישט! מיר האָבען אייך נור געוואָלט א פרעג טהון, צי זענען נישט געוועזען ביי אייך נור וואָס צוויי יודען?

— איינער אַ נידעריגער — זאָג איך — און א גראָבליכער, דער אַנדערער אַ הויכער און א דינבליכער?

— יאָ, יאָ, יאָ! — זאָגען זיי — האָבען זיי אייך נישט דערצעהלט פונ'ם שוחט'ס זוהן און פון דער היגער תלמוד תורה?

— וואָסער תלמוד תורה? — זאָג איך — ס'איז דען ביי אייך פאַראַן אַ תלמוד תורה אין בויבעריק?

— נאָך אַ מין תלמוד תורה! — זאַגען זיי — אַזאַ שטיק גאָלד זאָלען מיר האָבען! די יודען האָבען אייך אפשר געזאָגט אַז ניין?

— ס'איז דען פאַראַן ביי אייך אָרעמע קינדער? — פרעג איך זיי.

— נאָך אַ מינים אָרעמע קינדער! — זאָגען זיי — אַזוי פיעל טויזענדער זאָלען מיר פערמאָגען מיט אייך אינאיינעם וויפיעל אָרעמע קינדער עס געהען אָרום ביי אונז נאַקעט און באָרוויס! יענע צוויי יודען האָבען אייך אפשר געזאָגט אַז ניין? ס'איז דיר איין אַקציע מיט א יודען! הערט איהר ס'איז ניט שייך צו רעדען, איהר זענט דאָך נישט מעהר ווי אַ פרעמדער מענש; נאָר מיר זאָלען אייך דערצעהלען אַ צעהנט חלק פון דעם, וואָס ביי אונז אין שטעדטיל טהוט זיך אָב, וואָלט איהר געשפּרונגען אין דער לופטען! איהר מעגט אונז זיכער גלויבען, אַז מיר קעהרען זיך אָן מיט'ן שוחט'ס זוהן גאָר ווינציגע מחותּנים און מיר דאַרפען איהם אויף 99 כפּרות... נאָר וואָס דען? דער דאָזיגער יונגערמאַן, הערט איהר, איז דוקא אַ לייטישער יונגערמאַן; איהר קאָנט פערשטעהן פון דעם אַליין, אַז ער גיט זיך אָב מיט אַזאַ זאַך, כ'לעבען, אַזאַ גרויסע, אַזאַ הייליגע זאַך ווי תלמוד תורה! אַ קלייניגקייט תלמוד תורה! עס שטעהט ביי אונז געשריבען, מסתמא ווייסט איהר דאָך, ותלמוד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם, וואָס קאָן שוין זיין גרעסער דערפון? קומען צוגעהן צוויי יודען און זענען מבטל, גאָר נישט! די גאָל קען דאָך נור צווּעצט ווערען! באַשר וואָס? באשר ביי אונז זענען דאָ צוויי שוחטים, צוויי בתּי מִדְרָשִׁים, צוויי פּאַרטיעס, איז וואָס איינער טהוט, טהוט דער אַנדערער קאַפּויר! און דערצו האָט זיך נאָך אַריינגעמישט דער מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, למאַי מע האָט געעפענט אַ תלמוד תורה אָהן איהם...

— נעפינט איהר, הייסט דאָס, אַז איך דאַרף ניט שטעלען אויף זייערע רייד — זאָג איך — און איך זאָל דוקא יאָ געבען אויף דער תלמוד תורה?

— וואָס איז שייך? — זאגען זיי — מיר קענען אייך דען זאָגען אַ דֵעה? אַוודאי איז דאָס א גרויסע מִצוה אונטערהאַלטען אָרעמע קינדער, וואָס געהען אַרום בטל, נאַקעט און באָרוויס, און שטעלען דערויף וואָס יענע ווילען אייך דערצעהלען לשון הָרע, זענט איהר ניט מחוּיב, וואָרום אונזער שטעדטיל איז ווי איהר קוקט דאָס אָן אַ קליין שטעדטיל און איין אָרעמס, נאָר פול מיט אינטריגעס, רכילות, קנאָה, שנאָה און וואָס איהר ווילט! מיר ווילען דאָ חלילה קיינעם נישט בערעדען; נאָר גאָר נישט, ס'איז געקומען צו רייד רעדט מען, האָט קיין פאַראיבעל ניט, וואָס מיר האָבען אייך אפשר דערקוטשעט, אַ גוטען טאָג!

זיי לאָזען זיך געהן און קעהרען זיך אום צוריק.

— מיר האָבען צו אייך אַ קליינע בקשה, איהר זאָלט נישט זאָגען קיינעם, אַז מיר האָבען אייך דאָ דערצעהלט מכה צוויי שוחטים, צוויי בתי מדרשים, אינטריגעס, דאָס, יענץ, לאָקש, בוידעם... דאָס האָבען מיר נור אייך געזאָגט, גלאַט אַזוי, איהר זאָלט וויסען. איהר פערשטעהט? ...

אַ גוטען!

— א גוטען!

ווער עס מיינט און גלויבט, אַז די יודען זענען איבערהויפּט קיין פֿאָלק ניט, דער קען אין דער אמת'ן ניט זיין קיין ציוניסט.

ער קען ניט צושטעהן צו אַ בעוועגונג, וועלכע האַט איהר זין נור דאַן, ווען עס ווערט נעשטעלט דער צוועק צו שאַפֿען די תנאים פון אַ געזונדען לעבען פֿאַר אַ פֿאָלק, וואָס לעבט ניט געזונד און וואָס ליידט דורך זיין לעבען אין דער פֿרעמד. ווער עס איז איבערצייגט, אַז די יודען זענען אַ פֿאָלק, דער מוז אויך ווערען אַ ציוניסט, דען נור דאָס אומקערען זיך אין דאָס אייגענע לאַנד קען ראַטעווען דאָס פֿערהאַסטע, גערודפ'טע און נעדריקטע יודישע פֿאָלק פון זיין שפלות און טויט.

פֿיעל יודען און דערהויפּט אין מערב איירָאָפּא האָבען אינעווענינ זיך אין גאַנצען אָבגעריסען פון זייער פֿאָלק און זיי ווילען אויך ניט פֿערפֿעהלען דאָס צו טהון אויך פון אויסענוועניג,— ווען ניט זיי אַליין, וועלען דאָס טהון זייערע קינדער און אייניקליך. זיי ווילען זיך אין גאַנצען צוזאַמענשמעלצען מיט זייערע קריסטליכע שכנים. זיי שטערט, ווען גלייך מיט זיי הויבען אַנדערע יודען אָן הויך צו רעדען פון אַ בעזונדער יודישען פֿאָלק און פֿאָדערען אַ געניע אָבגרענצונג צווישען זיך און אַנדערע פֿעלקער. זיי האָבען פחד געהאַלטען צו ווערען פֿאַר פֿרעמדע אין יענעם לאַנד, וואו זיי זענען פֿרייע בירגער. זיי האָבען מורא, אַז אַזא שייכות צו זיי וועט נאָך פֿערשטאַרקט ווערען, ווען אַ גרויסער טהייל יודען וועט אָפֿען פֿערלאַנגען פֿאַר זיך די רעכטע פון אַ זעלבסטשטענדיגען פֿאָלק און בפרט נאָך, ווען עס וועט וואו עס איז אויף דער ערד אין דער אמת'ן ווערען אַ פּאָליטישער און קולטורע־לער מיטעלפּונקט פֿאַר דאָס יודענטהום, וואָס וועט פֿערבינדען אַרום זיך מיליאָנען פון נאַציאָנאַל פֿעריינינגטע יודען.

אָט די אַלע געפֿיהלען פון די יודען־אַסימילאַטאָרען זענען גרינג צו פֿערשטעהן. פון זייער קוק, וואָס זיי האָבען אויף דאָס יודענטהום, זענען זיי אויך גערעכט. זיי האָבען אָבער ניט קיין רעכט צו פֿערלאַנגען אַז דער ציוניזם זאָל פון זייערט וועגען בענעהן אַ זעלבסטמאָרד. די יודען, וואָס זענען צופֿרידען און גליקליך אין זייער גלות לאַנד, מאַכען אויס אַנ'ערך פון אַ זעקסט־חלק פון דעם גאַנצען יודישען פֿאָלק, ד. ה. צוויי מיליאָן פון 12 מיליאָן יודען. די איבריגע פֿינף זעקסטיל, די איבריגע 10 מיליאָן, פֿיהלען זיך אומגליקליך אין די לענדער, וואו זיי וואָהנען, און עס קען אויך גאָר אַנדערש ניט זיין. די צעהן מיליאָנען קען מען ניט געבען די עצה, אויף אייביג צו בלייבען געבוינט אין קנעכטשאַפֿט, זיך אָבצוזאָגען פון יעדער מיה בעפֿרייט צו ווערען פון דלות איינציג נור צוליעב דעם, כדי דער וואונש פון די צוויי מיליאָן גליקליכע און צופֿרידענע יודען זאָל ניט פֿערשטערט ווערען.

איברינענס זענען די ציוניסטען טיעף איבערצייגט, אַז דער פחד פון די יודען־אַסימילאַטאָרען איז אָהן אַ שום יסוד. די פֿעריינינונג פון דעם יודישען פֿאָלק אין ארץ ישראל קען ניט האָבען די רעזולטאַטען, פֿאַר וועלכע זיי האָבען מורא. אויב עס וועט ווידער ווערען אַ יודישעס לאַנד, וועט ביי די יודען בלייבען די ברירה — זיך צו בעזעצען דאָר־טען אָדער צו בלייבען אין זייער איצטיגען היים. פֿיעל וועלען נעוויס בלייבען און דערמיט וועלען זיי אויך בעווייזען, אַז דאָס לאַנד, אין וועלכען זיי וואוינען, איז פֿאַר זיי טייערער פֿאַר דאָס נאַציאָנאַלע פֿאַטערלאַנד. עס איז מעגליך, אַז די אַנטיסעמיטען וועלען אויך דאַ־מאַלס וואַרפֿען די יודען אין פנים אריין דעם צונאָמען, „פֿרעמדע". אָבער די וואַהרע קריסטען, די, וואָס דענקען און פֿיהלען, לויט ווי עס לערנט זיי זייער אמונה, די וועלען זעהן, אַז די דאָזיגע יודען האַלטען

נאָך די צוויי יודען קומען אָן אַנדערע צוויי יודען, איינער מיט אַ פּאַרעסאָל, דער אַנדערער מיט אַ שטעקיל, און ווידער די אייגענע געשיכטע פון „מה טובו":

— ווער זענט איהר? וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?

— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעלי בתים זענען מיר, און אַריינגעגאַנגען זענען מיר צו אייך גאָר נישט, גלאַט אזוי, אַ פֿרעג טהון, צי זענען נישט געווען דאָ נור וואָס צוויי יודען, איינער מיט אַ קאַפּעליש, דער אַנדערער מיט אַ קאַשקעט, זיי האָבען אייך מסתמא דערצעהלט נוומות פון דער היגער תלמוד תורה מיט די זיבען און זיבעציג תלמידים און האָבען פֿערענטפֿערט דעם שוחט'ס ווהן, אַז ס'איז ביי אונז פֿאַראַן צוויי שוחטים, צוויי בתי מדרשים, צוויי פּאַרטיעס, און האָבען מסתמא בערעדט דעם מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, געזאָגט אויף איהם אַז ער האָט ליעב כּבוד, מאַכען אינטריגעם? אַ יאָ, גלייך ווי מיר זענען געווען דערביי? עך־עך־עך! וואָס ווייסט איהר וואָס ביי אונז טהוט זיך אָב! מיר זאָלען אייך וועלען דערצעהלען מכה אונזער „מעות חטין", מכת אונזער חברה „גמילת חסדים", וואָס מיר האָבען געוואָלט איינפֿיהרען (מיר האָבען שוין אַ קאַפּיטאַל פון קרוב צו פערציג קאַרבען!) און מכח דער היגער באָד, וואָס מיר האָבען געוואָלט מאַכען, וואָלט איהר משוגע געוואָרען...

איך האָב זיי אָב און זאָג זיי, אַז איך בין זיי מוחל דאָס „מעות חטין" מיט'ן „גמילת חסדים" מיט דער באָד און אפילו מיט'ן מלמד פון יעהופּעץ וואָס שרייבט אויף די בלעטער, — און איך וויל ניט משוגע ווערען!......

געזעגנען זיי זיך אָב מיט מיר און געהען אוועק, נאָר עס קומען באַלד אָן אַנדערע צוויי יודען, ביידע נידעריגע און ביידע מיט קאַשקעטליך און ביידע מיט שטעקליך.

דערזעהען ווידער אַמאָל צוויי יודען לאָז איך מיך שוין געהן אַקעגען זיי און וואַרט שוין ניט אויף קיין כבוד און רוף מיך ן צו זיי.

— זייט זשע מוחל, מיינע ליעבע יודען, איהר זענט דאָך מסתמא היגע בעלי בתים און דאַרפֿען דאַרפֿט איהר גאָר נישט, נאָר גלאַט אזוי, איהר ווילט וויסען צי זענען דאָ נישט געווען ביי מיר נור וואָס קיין צוויי יודען איינער מיט אַ פּאַרעסאָל, דער אַנדערער מיט אַ שטעקיל? זאָג איך אייך אַז ס'איז נישט געווען ביי מיר קיינער און איך ווייס נישט גאָר נישט, נישט פון קיין שוחטים, נישט פון קיין יעהופּעצער מלמדים וואָס שרייבען אויף די בלעטער, נישט פון קיין אינטריגעס, נישט פון קיין תלמוד תורה, נישט פון קיין מעות חטין, נישט פון קיין באָד, און האָט אייך אַ גוטען תמיד!... חיה עטיל, נשמה מיינע, היים געבען דעם סאַמאָוואַר!

„נשמה מיינע", „האַרצעניו", „ליובעניו" — דאָס זענען אַזעלכע ווער־טער, וואָס מיר בענוצען זיך מיט זיי פֿאַר פֿרעמדע מענשען; און אַז מיר בלייבען אַליין, איך און מיין חיה עטיל, אינטער פֿיער אויגען, האָבען מיר אַנדערע ווערטער, גאָר איין אַנדער שפּראַך...

יד.

[אָבגערעדט די מויד. — נישטאָ קיין טראָפּען וואַסער. — מיר צוקריגען זיך מיט אַלע שכנים. — איך לויף אין שטאָדט אריין.—]

— דעם סאַמאָוואַר ווילסט דו זאָל מען דיר געבען? — זאָגט צו מיר מיין ווייב — נו־נו, וועסט שוין מעגען וואַרטען אויף אַ סאַמאָוואַר! מיר זענען געבליבען אָהן אַ מענשען, אָהן אַ טראָפּען וואַסער, אָהן לייב און אָהן לעבען! דיינע יעהופּעצער אַרים־שאָקראַטקעס, ברענען זאָלען זיי דיר אויפ'ן פֿייער, האָבען היינטיגע נאַכט אָבגערעדט אונזער מויד!

— וואָס הייסט זאָג איך — זיי האָבען אָבגערעדט די מויד?

— וואָס זאָגט איהר אויף דעם תם? ער ווייסט ניט ווי אַזוי מע רעדט אָב אַ מויד? נעבאַך אַ רחמנות אויף איהם! — מאַכט חיה עטיל — לאָם איך געהן חאָטש אָבשפּילען זיי אַ בייזען, אַ וויסטען, אַ פֿינסטערען, פֿרידמאָרגען!

זיך ניט אין זייער לאַנד פֿאַר פֿרעמדע און זייער אָבזאָגען זיך פֿון צו וואוינען אין דעם אייגענעם יודישען לאַנד וועלען זיי זיך ערקלערען דורך זייער ליעבע און צוגעבונדענקייט צו זייער היים און צו די קריסטליכע שכנים.

די ציוניסטען ווייסען, אַז זיי האָבען זיך גענומען פֿאַר אַ מאוים'דיגע שווערע אַרבייט. קיין מאָל איז נאָך ניט געמאַכט געוואָרען די פּראָבע ניך און אין פֿרידען איבערצוהויבען עטליכע מיליאָנען מענשען פֿון פֿערשידענע לענדער, צו מאַכען פֿון מיליאָנען אויסגעמאָגערטע און פֿערקומענע מענשען, וואס זענען אָהן בעשעפֿטיגונגען, ערדאַרבייטער און פֿיהציכטער; שטעדטיגע קרעמער, סוחרים'ליך און מעקלער, וואָס זענען אָבגעוועהנט פֿון דער נאַטור, וויעדער בעקאַנט צו מאַכען מיט דער סאכע און מיט ערדאַרבייט. מען וועט דאַרפֿען צוגעוועהנען צו אייננאַנדער די יודען, וואָס קומען פֿון פֿערשידענע לענדער, זיי ערציהען צו אַ נאַציאָנאַלער איינהייט און גובר צו זיין די איבערמענשליכע שוויריגקייטען, וואָס ליגען אין דער פֿערשידענהייט פֿון די שפּראַכען און קולטורען, פֿערשיעדענע מנהגים און געוואוהנהייטען, געדאַנקען און אַבערגלויבען, פֿריינדשאַפֿט און שנאה, וואָס ווערען מיטגעבראַכט און מיטגענומען פֿון די פֿרעמדע לענדער און פֿרעמדע פֿעלקער.

פֿאַר אַזאַ ריעזענאַרבייט שעפּען די ציוניסטען דעם מוטה אין דער דעה, דאָס זיי האָבען זיך גענומען פֿאַר אַ נייטהיגע און ניצליכע אַרבייט פֿון ליעבע און זיטליכקייט, פֿון גערעכטיגקייט און קלוגהייט. זיי ווילען אַרויסציהען פֿין אַכט ביז צעהן מיליאָן זייערע ברידער פֿון נויט און עלענד; זיי ווילען בעפֿרייען פֿון אַ אונאַננעהמער שכנות די פֿעלקער, צווישען וועלכע די יודען קומען אום; זיי ווילען בעפֿרייען די יודען פֿון דעם אַנטיסעמיטיזם, וועלכער ערנידריגט אומעטום דעם מוסר פֿון פֿאָלק און וועלכער וועקט די נידריגסטע געפֿיהלען; זיי ווילען מאכען פֿון די יודען, וואָס ווערען איצט בעשולדיגט אַלס אויסזויגער, פֿאַר עהרליכע אַרבייטער; זיי ווילען מיט זייער שוויים בענעצען דאָס לאַנד, וועלכעס ליגט איצט וויסט ווי אַ מדבר, און עס בעאַרבייטען מיט די אייגענע הענד, ביז עס וועט ניט ווערען אַ בליהענדער גאָרטען, ווי אין די אַמאָליגע צייטען. און אַזוי וויל דער ציוניזם צו גלייכער צייט ניטצען די אומגליקליכע יודען, די קריסטליכע פֿעלקער, דעם פּראָגרעס און דער וועלטווירשאַפֿט. די טובה, וואָס עס וווּנשען און וואָס קענען בריינגען די ציוניסטען, איז גענוג גרויס, כדי צו לעבען מיט דער האָפֿנונג, אַז אויך די קריסטליכע וועלט וועט פֿערשטעהן צו שעצען און צו שטיצען דורך איהר פֿריינדשאַפֿט און אַרבייט די ציוניסטישע בעוועגונג.

פּאָליטישע איבערזיכט.

די ענגלישע טראָנרעדע. — טראַנסוואַל. — די מאַנעווערס אין פֿראַנקרייך. -- דער סכסוך מיט טערקיי. — דער פֿראַנ ויזישער איינפֿלוס אין קאָרעא. — דער מאַקעדאָנישער קאָמיטעט.

דער ענגלישער פּאַרלאַמענט האָט געענדיגט זיין זומער־סעזאָן מיט דער טראָנרעדע פֿון דעם ענגלישען קעניג. עס פֿרעהט איהם, זאָגט דער קעניג, וואָס דער שלום צווישען ענגלאַנד און די איבריגע מלוכות שטעהט איצט פֿעסט, וואָס די אונרוהען אין חינא האָבען זיך געענדיגט און דאָס דער קאָנטראַקט צווישען די פֿעראייניגטע מלוכות און חינא איז שוין געשלאָסען געוואָרען. דערמאָהנענדיג די מלחמה אין אַפֿריקא, איז ער שטאָלץ אויף די נצחונות פֿון דעם ענגלישען חיל. צום סוף דאַנקט דער קעניג דעם פּאַרלאַמענט און דעם הויז פֿון

— שאַ — זאָג איך צו איהר — חיה עטיל, פֿאָלג מיך, לאָז זיין שטיל; מיר זענען דאָך נישט ביי זיך אין דער היים; מיר זיצען דאָך עפּיס אין בויבעריק, אויף אַ דאַטשע!

— אַ דאַטשע? — זאָגט מיין ווייב — אַ גליק האָט מיך געטראָפֿען! זי וואָלט דיר געמעגט פֿערברענט ווערען מיט גאַנץ בויבעריק איידער מיר האָבען זי געדונגען! איך האָב איהם אָבער געזאָגט, מע דאַרף נישט קיין דאַטשעס! האָט זיך איהם אָבער פֿערגלוסט נאָכשטופּען די קאַרעטע! אַלע יודען פֿאָהרען קיין בויבעריק דעריבער דאַרפֿען מיר אויך פֿאָהרען! וואָס וואָלסט דו געטהון אַ שטיינער ווען אַלע יודען זאָלען זיך אָבשניידען די נעזער?....

מיין ווייב זאָל לעבען איז געגליכען להבדיל צו אַ מאַשינע: אַז זי הויבט אָן רעדען, זאָלט איהר זיך ניט פּרובען זי איבערשלאָגען; זי וועט אַזוי לאַנג רעדען ביז זי וועט זיך אַליין אָבשטעלען... בשעת זי האָט זיך דאָ אויסגעטענה'ט מיט די אַריסטאָקראַטקעס פֿאַר דער מויד, בין איך מיך דערווייל דורכגעגאַנגען צו דער קעכין, טאָמער וועל איך ביי איהר פּועל'ן, אַז זי זאָל שטעלען דעם סאַמאָוואַר; האָט זי מיר געגעבען אַ רעכטען פּעטשאַטיק: .איך וועל מענען וואַרטען, זאָגט זי, ביז זי וועט אויפֿשטעלען דעם סאַמאָוואַר! דער סאַמאָוואַר איז ניט איהר אַרבייט; ס'איז אַזוי אויך גענוג, זאָגט זי, אַז זי בעדאַרף זיך וואַלגערען ווי אַ הונט אין דרויסען אויף דער שענער דאַטשע זייערער! דאַטשעס האָט זיך זיי פֿערוואָלט! זיי ווייסען שוין גאָר וואָס אויסצוטראַכטען פֿאַר גרויס ראָסקאָש!"

— דאָס איז איין מאָל אַוועק — זאָגט די קעכין — און דאָס אַנדערע, פֿאַר וואָס פֿרעגט איהר מיך ניט, וואו וועל איך אייך נעמען וואַסער?

— וואָס הייסט — זאָג איך — וואו? מיר האָבען דען ניט קיין ברונען אויף דער דאַטשע?

— זאָל איך אייך — זאָגט זי — געהן הייסט דאָס ציהען וואַסער? אַ ניט דערלעבען וועלען דאָס מיינע שונאים, אַז בתיה־ביילע די שמש'טע זאָל ווערען אַ וואַסער־טרעגערין! גענוג אַז איך בעדאַרף דינען אויף דער עלטער! אַז־אָך־און־וועה איז מיר אויף וואָס איך בין איבערגעקומען! מיין רפאל עליו השלום זאָל איצטער אויפֿשטעהען און אַ קוק טהון אויף זיין בתיה־ביילע'ן, וואָלט ער נאָך אַמאָל געשטאָרבען!...

בתיה־ביילה צעוויינט זיך ווי אַ קליין קינד, עס פֿערקלעמט מיר ביים האַרצען, און איך רוף מיך אָן צו איהר:

— ווייסט איהר וואָס? — גיט מיר דעם עמער מיט'ן שטריק, וועל איך מיך פּרובען אַליין אָנציהען איין עמער וואַסער.

איך נעם דעם עמער, געה צום ברונען, דרעה מיט'ן שטריק אַהער און אַהין אויף אַלע זייטען — עס געהט נישט! „אַ פּנים ס'איז גרינגער דורכשלאָגען צעהן געשעפֿטען אין יעהופּעץ ווי אָנשעפּען איין עמער וואַסער אין בויבעריק" אַזוי טראַכט איך מיר און טהו אַ וואָרף דעם עמער, גלוטשט זיך אַרוים די שטריק און פּוק אין ברונען — נישטאָ נישט קיין עמער, נישט קיין שטריק, נישט קיין וואַסער!

— וואָס עס האָט זיך מיר געחלום'ט יענע נאַכט און היינטיגע נאַכט! — זאָגט בתיה־ביילה — ס'איז אַ פֿרעמדער עמער מיט אַ פֿרעמדער שטריק! ווער האָט אייך געבעטען, איהר זאָלט אַליין ציהען וואַסער! זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פֿיס! אַ בעל־הבית זאָל זיך ליעב האָבען מישען אומעטום אין אַלע טעפּליך! וואו וועל איך איצטער נעמען איין עמער? מיט וואָס וועל איך זיך שטעלען קאָכען?

איך אַנטלויף פֿון קיך, בעגעגענט מיך מיין ווייב מיט אַ געוויין.

— נאָט איז מיט דיר, חיה עטיל. וואָס וויינסט דו?

— א דאַטשע האָט זיך איהם — זאָגט זי — פֿערגלוסט! „לופֿט" האָט זיך איהם געוואָלט אין בויבעריק! זאָלסט נעוויען הערען וואָס פֿאַר אַ „לופֿט" איך האָב דאָ נעהאַט פֿון דיינע שענע אַריסטאָקראַטקעס! זיי האָבען מיך אָבגעזידעלט ווי מע זידעלט אַ דינסט! טאַקי כדאַי געווען, כ'לעבען, אַרויספֿאָהרען צו ליעב דעם קיין בויבעריק אויף אַ דאַטשע! איך

די לאָרדען פאַר זייער אַרבייט און פאַר זייער הסכמה, וואָס זיי האָבען גענעבען אויף די גרויסע קרעדיטען פאַר דעם חיל.

הגם אין ענגלאַנד וויל מען שוין האַלטען די מלחמה פאַר געענדיגט און קוקען אויף דעם בויערשען חיל ווי נור אויף קאמפאַניעס פון באַנדיטען, איז עס אָבער אין דער אמת'ן ניט אַזוי און דער סוף קען נאָך אַליין לאָזען אויף זיך לאַנג וואַרטען. פון בורען־פריינד איז פאָרגעשלאָגען געוואָרען קריוגער'ן אַרויסצושיקען קליינע שיפען, וואָס זאָלען קענען גיך לויפען און וואָס זאָלען בעשטעהן פון קאמפאניעס ביטערע יונגען. כדי אָנצופאַלען און צו ראַבעווען ענגלישע האַנדעלסשיפען. קריוגער וויל אָבער נאָך דערווייל ניט געבען זיין הסכמה אויף אַרויסצושיקען אַזוינע שיפען, ווייל ער האַלט ניט פאַר עהרליך צו פיהרען די מלחמה מיט אַזוינע מיטלען.

אין פראַנקרייך איז מען זעהר שטאַרק פעראינטערעסירט מיט די מאנעווורעס, וואָס עס זענען אָבגעהאַלטען געוואָרען פון די פראַנצויזישע קריעגשיפען. ביי די מאנעווורעס זענען אויך געוועזן דער מיניסטער פון פלאָט און דער ערשטער מיניסטער וואלדעק־רוסא. דער־הויפט איז פראַנקרייך שטאָלץ מיט דעם ניי ערפונענעם שיף וואָס קען געהן אונטער דעם וואַסער. די פראָבעס, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען מיט דעם דאָזיגען שיף, האָבען אַרויסגעוויזען, אַז עס קען געהן אונטער דעם וואַסער זעהר לאַנג. עס געהט שטיל און רוהיג. מיט אַזאַ שיף קען מען גאַנץ גרינג צוגעהן אונטער דעם וואַסער צו די פיינדליכע שיפען און זיי צוברעכען. דורך אַזאַ ערפינדונג קען דער פראַנצויזישער פלאָט ווערען זעהר נעפעהרליך פאַר די פלאָטען פון אַנדערע מלוכות, וועלכע האָבען ניט אַזוינע שיפען.

צוגלייך אָבער האָבען די מאנעווורעס אַרויסגעוויזען, אַז די פראַנצויזישע קריעגשיפען זענען אַסך ערגער פון די ענגלישע, זייער חסרון בעשטעהט אין דעם, דאָס זיי געהען ניט אַזוי גיך ווי די ענגלישע. די נייע פראַנצויזישע שיפען זענען אויך שלעכט דורך דעם, דאָס ביי אַ גרעסערער גיכקייט שטייגט ביי זיי די היטץ ביז 65 גראַד, — אַ היטץ, וועלכע מענשען קענען נאַטירליך ניט אַריבערטראָגען. צוליעב דעם װעט מען איצט פיעל פראַנצויזישע קריעגשיפען אין גאַנצען דאַרפען אומבויען.

אין דעם סכסוך צווישען טערקיי און פראַנקרייך האָט דער סולטאַן צוגעזאָגט צו ערפילען די פאָדערונגען פון דער פראַנצויזישער געזעלשאַפט. דער סולטאַן נעמט זיך אָבער דאָס רעכט אין משך פון אַ האַלב יאָהר אָבצוקויפען צוריק דאָס רעכט און די לגאַטעס פון דער פראַנצויזישער קאָמפאַניע.

אין איהר פאָליטיק אין אַזיען געהט פראַנקרייך צוזאַמען מיט רוסלאַנד און אַדאַנק זייער אַרבייט קריגט פראַנקרייך אַלץ מעהר איינפלוס אין קאָרעאַ. פראַנקרייך קריגט אין קאָרעאַ בעזונדערע לגאַטעס און רעכטע ביי בויען אייזענבאַהנען און ביי די קוילענגראָבען. דערפאַר לייהט פראַנקרייך דער קאָרעאַנישער רעגירונג אויף 25 יאָהר 15 מיליאָן פראַנק. די הלואה איז גאַראַנטירט דורך די הכנסה פון דער רעגירונג. די קאָרעאַנישע רעגירונג עפענט ביי זיך אין לאַנד אַ באַנק מיט דעם גרונדקאַפּיטאַל פון 150 טויזענד פראַנק. די הנהגה פון דער באַנק וועט איבערגעגעבען ווערען פראַנצויזישע אַגענטען.

אונזערע לעזער דערמאַהנען זיך וועגען דעם סכסוך, וואָס איז אַרויסגעקומען פאַר אַ יאָהרען זומער צווישען באָלגאַריען און רומעניען איבער דעם מאקעדאָנישען קאָמיטעט. דער מאַקעדאָנישער קאָמיטעט האָט זיך געשטעלט צום צוועק צו בעפרייען מאקעדאָניען פון טער־

האָב געמיינט אַז די הקדש־ווייבער וועלען זיך פאַר מיר איינשטעלען, צום סוף האָט מיר די רעסטאָפּעליר אויסגעוואָרפען, אַז ס'איז ביי אונז אַ טרפה קיך, מילכיגס מיט פליישיגס איז ביי אונז, זאָגט זי, יַחדיו... נאָר מעהר פון אַלעמען פערדריסט מיך אויף דער בלינדער, וואָס מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר מיט ליאפּעס, עס זאָלען איהר נור אַרויס די אויגען, ליעבער גאָט!

— אַז איהר וועט ניט אַנשטומט ווערען, — לאָזט זיך הערען אַ קול פון יענער זייט וואַנד — וועט מען אייך צופּאַטשען די פּיסקעס! מע וועט ניט קוקען אויף אייערע איבערגעוואַקסענע טעכטער וואָס איהר זענט געקימען מיט זיי אַהער „חאַפּען" חתנים, און אויף אייער מאַן וואָס האָט געמאַכט איין אַפּערעלי און „געחאַפּט" עטליכע טויזענדער! מאַלט אייך זיי וועלען גערויערען ביי אייך, נישט מעהר זאָל דער יודישער גלות געדויערען, פון אסתּר־תּענית ביז פּורים! מע האָט שוין געזעהען אַזעלכע גבירים אין יעהופּעץ. וואָס היינט פאָהרען זיי אויף גומעלאַסטיקענע רעדליך און מאָרגען געהען זיי אָהן שטיוועל צו פוס!....

— יאָ — קלעהר איך מיר — דער פריהמאָרגען אויף דער דאַטשע האָט זיך אָנגעהויבען ניט אין בעסטען — אַ שלעכטער סימן!

איך זוך אויס פאַר מיין ווייב אַ תּירוץ, אַז איך בעדאַרף האָבען נייטיג אין שטאָדט אַריין און לויף צום באַהן.

(פאָרטזעצונג קומט)

געזונד קען מען ווערען אין דער היים אויך.

(פאָרטזעצונג).

אָט אויף אַזאַ אופן האָט זיך איינגעוואָרצעלט די אמונה אין אויסלאַנד אין יעדעם פון אונז און זי ליגט שוין כמעט אין בלוט. ס'איז אָבער שוין צייט צו פערשטעהן, אַז אויסהיילען זיך פון אַ קרענק קען מען אין דער היים אויך און מען קען זיך בעגעהן אָהן פערשיעדענע קאָפּדרעהעניש, ביז מען פאָהרט... אָהן גרויסע און לאַנגע נסיעות אין הייסע און פולע וואַגאָנען, אָהן גרויסע הוצאות און אָהן עקספּלאָאַטירט צו ווערען פון אייזערנע אַנטיסעמיטען. און אַז דער עולם וועט אָנהויבען אָוועקצוּוואַרפען די נאַרישע בלינדע אמונה אין די אויסלענדישע וואַרימבעדער וועלען אונזערע היילערטער אָנהויבען זיך צו ענטוויקלען און ס'וועלען זיך מעהרען אייגענע היילאַנשטאַלטען.

איהר וועט אַוודאי זאָגען: יאָ, ס'איז גאַנץ אמת, אָבער מיר האָבען דאָך אין לאַנד זעהר ווייניג מינעראַלוואַסער, ד. ה. כמעט גאָר ניט און וואָס איז ווערטה אַ וואַרימבאָד, אַ קוראָרט אָהן עפּיס אַ וואַסער. אויף די פראַגע װעל איך אייך ענטפערן אַביסיל בּאַריכות.

די מיינונג פון דאָקטוירים איבער מינעראַלוואַסער איז יעצט אַ גאַנץ אַנדערע, ווי פאַרצייטען. יעדער בּעל־שׂכל'דיגער דאָקטאָר האָט נישט נור אויפגעהערט צו גלויבען אַז גאָט האָט געשיקט די רפואָה פאַר דער מכּה און האָט לכתּחילה בעשאַפען פערשיעדענע וואַסערען אויף און אין דער ערד, בכדי צו היילען פערשיעדענע קראַנקהייטען, נאָר ער איז אפילו שטאַרק מסופק, אויב די וואַסערען זענען איבערהויפּט בכּח אַ ל ל י י ן צו היילען. אַז מינעראַלוואַסער נאַטורעלע אָדער היימיש געמלאָכה'טע, וואָס מען טרינקט אין דער היים ביים געוועהנליכען לעבען ברענגט גאַנץ ווייניג נוטץ האָבען זיך איבערצייגט נישט נור דאָקטוירים, נאָר אפילו די קראַנקע אַליין אויך.

און וואָס אַנבעלאַנגט דעם טרינקען וואַסער ביי דער קוועלע אין מאַריענבאַד, זענען אפילו די גאַנץ הייסע חסידים פון וואַרימבעדער אויך מודה, אַז ס'ווירקט נישט דאָס וואַסער, נאָר דאָס גאַנץ אַנדערע לעבען פונ'ם קראַנקען: דער קראַנקער אין וואַרימבאָד געהט אַרום ליידיג, אַרבייט נישט, ער איז אָהן דאגות, אָהן געשעפטען, לעבט היגיעניש, עסט צו דער

קיי און צו פֿערייניגען דאָס דאָזיגע לאַנד מיט באלגאריען. דער קאָמיטעט האָט גערודף׳ט אלע געגנער פֿון דער מאקעדאָנישער בעפֿרייאונג און האָט זיך ניט אָבגעשטעלט אפילו פֿאַר רציחות פֿון אַזוינע מענשען, וואָס האָבען נור צוליעב זייער קאַרגקייט ניט געוואלט שטיצען דעם קאָמיטעט. דער מאקעדאָנישער קאָמיטעט האָט אומעטום געהאַט זייגע אַגענטען און האָט געהאַלטען אין שרעקען דאָס גאַנצע לאַנד. מאַקעדאניען האָט אָבער אויסער באלגאַרישע איינוואָהנער אויך רומענען, סערבען און גריכען, און די אַלע זענען נעגען דעם מאקעדאנישען קאָמיטעט פֿון קנאה צו באלגאריען. נאכדעם ווי אויף דעם בעפֿעהל פֿון דעם מאקעדאנישען קאָמיטעט זענען דערשאָסען געוואָרען צוויי רומענער, איז די רומענישע רעגירונג שאַרף אַרויסגעטרעטען געגען דעם קאָמיטעט און נאָך איהר אויך די אייראָפּעאישע מלוכות. דער פרעזידענט פֿון דעם מאקעדאָנישען קאָמיטעט סאַראַפֿאָוו האָט מען אריינגעזעצט און איבערגעגעבען א בית־דין. זיין פּראָצעס האָט זיך איצט געענדיגט. ער איז בעשולדיגט געוואָרען אין דעם טויט פֿון די צוויי רומענישע אונטערטהאנען; אָבער סאַראַפֿאָוו ווערט אין גאַנצען לאַנד געהאַלטען פֿאַר א נאַציאָנאַלען העלד, וואָס וויל בעפֿרייען מאקעדאָניען פֿון דער טערקישער הערשאַפֿט, און עס איז דערום קיין וואונדער ניט, אז דער באַלגארישער בית־דין האָט געפֿונען סאַראַפֿאָווען פֿאַר אונשולדיג און איהם בעפֿרייט פֿון יעדער שטראָף. — אין גיכען דאַרף ווידער צוזאמענקומען איין מאקעדאָנישער קאָנגרעס, און עס איז אויך מעגליך, אז סאַראַפֿאָוו וועט ווידער אויסגעקליבען ווערען צו דעם פרעזידענטען פֿון דעם מאקעדאָנישען קאָמיטעט.

י. ל.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

א וועלט מיט רעקלאמען. איין אסיפה פֿון גאָטס סטראפטשעס.

שטענדיג וואַסער.

אַ וועלט מיט רעקלאמען: סוחרים, פֿאַבריקאַנטען, שניידער שוסטער און פֿערשיעדענע בעלי־מלאכות, דאָקטוירים, אדוואָקאַטען, לעהרער און מלמדים, — אַלע רעקלאַמירען. וואָס זאָל מען טהון, אַז אָהן רעקלאמען קען מען היינטיגע יאָהרען ניט לעבען? און ניט נור וועגען פרנסה אַליין מוז מען זיך היינטיגע צייטען רעקלאַמירען, נאָר אויב איהר זענט שוין פֿערזיכערט מיט פרנסה און ווילט מען זאָל אייך האַלטען פֿאַר אַ לייטישען מענש, פֿאַר א בעל־צדקה א. ד. ג. מוזט איהר זיך אויך רעקלאַמירען אַז פֿאַר אייערע גראשענדיגע און רובילדיגע נדבה, וואָס איהר גיט, זאָלען אַלע צייטונגען דרוקען אייער נאָמען, און ווען איהר האָט חס ושלום קיין פרנסה און האָט קיין געשעפֿט, קיין פֿאַך, קיין מלאכה און צו גאָר ניט פֿעהיג אויף דער וועלט, דרוקט רעקלאמען, אַז איהר לערנט אויס אלערליי מלאכות, וואָס גיט יעדען גוטע פרנסות, — וועט איהר שוין געוויס האָבען אַ גוטע פרנסה און לעבען גליקליך אויף דער וועלט. מען ברויכט גאָר ניט זיין, מען דאַרף גאָר ניט האָבען, מען דאַרף נור זיך קענען רעקלאמירען. וואָס דאַרף מען מעהר, אַז אפילו די אַרומפֿאהרענדיגע גוטע יודען, וואָס זייער פרנסה האָט ניט געשאַדט קיינע שלעכטע צייטען, קיינע כלל אומגליקען, האָבען איצטער אויך אָנגעהויבען צו פֿערשטעהן, אַז אָהן רעקלאמען איז שווער היינטיגע יאָהרען גוט־יודישקייט צו פֿיהרען.

דער מנהג־העולם איז תמיד געווען, אז אַ צדיק, אַ גוטער יוד איז אַריינגעפֿאָהרען אין אַ שטאָדט, פֿלעגט די זאַך צוגעהן בסתר.

צייט און צו דעם אַלעם קומט נאָך צו די אמונה, וואָס דער קראַנקער האָט אין דעם וואַסער; אבער דאָס וואַסער אַליין איז נור יוצא צו זיין. א והא ראיה אַז מען בענוצט זיך מיט אַ פאַר גלעזער א טאָג אָדער אפילו מיט אַ פּאָר לעפֿיל (אייזענוואַסער וכדומה). דער גרעסטער אפילו האָמעאָפּאַט וואָלט נישט געגלויבט, אַז אַ פאַר לעפֿיל וואַסער, וועלכע האָבען אין זיך אַ שמעק פֿון אייזען אָדער א אַנדער מעטאַל, זאָלען קענען עפּיס אַ פּעולה האָבען אויפ׳ן נוף. גאַנץ אַנדערש האָט די זאַך אויסגעזעהן, ווען דאָקטוירים האָבען געגלויבט נור אין מינעראַלוואַסער, דעמאָלט (ביז דעם סוף פֿונ׳ם 18-טען יאהרהונדערט) האָבען קראַנקע געטרונקען 15 – 10 קוואָרט אַ טאָג און זעהר לאַנג, ביז די פּיס זענען געשוואָלען געוואָרען (פֿון קאַרלסבאַדער וואַסער) און דער קראַנקער האָט פֿערלאָרען די כחות. דאָס געשווילסט און דאָס אָבשוואַכונג זענען געוואָרען אַ סימן, א ווינק, אז דאָס וואסער האָט אַ פּעולה געהאַט און א צייכען, אַז ס׳איז גענוג, אַז מען בעדאַרף אויפֿהערען צו טרינקען.

און די אמונה אין די היילקראַפֿט פֿון מינעראַלוואַסער האָט געמווט פלאַצען, ווען די חימיע האָט אויסגעוויזען, אַז דאָס מינעראַלוואַסער האָט פֿון איין זייט גאַנץ ווענינ פֿון דעם זאַלץ, אויף וועלכען מיר רעכנען ביים היילען אַ געוויסע קריינק און אַז עס האָט פֿון דער צווייטער זייט אין זיך פֿערשידענע אַנדערע זאַלצען, וועלכע זענען גאַנץ איבריג, אָדער אפילו שעדליך. איך שרייב דעם ארטיקעל נישט פֿאַר דאָקטוירים נאָר פֿאַר פשוטע יודען און דערפֿאַר וועל איך נישט מאַריך זיין פֿון דער חימיע פֿון פֿערשיעדענע מינעראַלוואַסערען. איך וועל אייך נור זאָגען בקיצור, אַז קאַרלסבאַדער וואַסער, למשל, האָט אין זיך אַ חוץ שוועפעל־זויערעם־נאַטריום ד. ה. ד אָ ם זאַלץ, וועלכעס ווירקט אויפ׳ן מאָגען און געדערם, נאָך א י י ן א ו ן צ ו וו אַ נ צ י ג אַנדערע זאכען. דער קראַנקער שלינגט איין כמעט אַלע מעטאַלען (אויסער גאָלד און זילבער...). אַלע זאַלצוואַסערען זענען אַזוי פֿעראומרייניגט מיט פֿערשיעדענע אומנייטיגע זאַכען, אַז ס׳איז נור אַ וואונדער, אַז די סאַניטארנע קאָמיסיע ערלויבט עס... דאָס בעריהמטע זאַלצוואַסער אין האמבורג האָט חוץ קאָכזאַלץ מעהר ווי 20 אַנדערע זאַלצען.

ביטערוואסער האָט אין זיך אַ סך כלאר, וועלכער רייצט זעהר דעם מאָגען און געדערם, און די וועלכע בענוצען א סך דאָס וואַסער ליידען ס׳מייסט אויף אַ מאָגען־ און געדערם־קאַטאַר.

שוועפעלוואַסער האָט אין זיך אַ סך גיפס, וועלכעס איז זעהר שעדליך פֿאַר׳ן געזונד.

דער שליים אין פֿראַנצענסבאַד האָט אין זיך א חוץ אייזען נאָך 25 אומנייטהיגע זאַלצען. א. ז. וו.

דאָס אייזען — ליטיום — יאָד — וואַסער האָט אין זיך אַזוי ווענינ תוך, אַז ס׳איז אונמעגליך צו רעדען פֿון עפּיס אַ פּעולה.

הכלל זעהען מיר, אז אַלע מינעראַלוואָסערען אויסער ד ע ם זאַלץ, וועלכעס מיר ברויכען בכדי צו היילען אַ געוויסע קריינק, האָבען אין זיך פֿערשיעדענע אַנדערע אומניצליכע און אפילו שעדליכע זאַכען. איז דאָך א־קשיא, צו וואָס טויג אונז דאָס וואַסער? איז דען נישט בעסער צו נעבען דעם קראַנקען ר יי ן ז אַ ל ץ אָהן די אלע שעדליכע נעבענזאכען?

אויב וואַסער ווירקט — איז נאָך מוטל בספק, אָבער אַז חינין איז דאָס איין און איינציגע מיטעל ביי־קדחת, ווייס דאָך שוין אפילו אַ חדר־יונגיל, און פֿון דעסטוועגען איז נאָך קיינעם נישט איינגעפֿאַלען צו שיקען אַ קראַנקען אויף קדחת קיין אינדיען אָדער חינאַ צו עסען די קאָרע פֿון די בוימער, וואָס וואַקסען דאָרט. פֿאַרצייטענס פֿלעגט דער קראַנקער צו קייען קאָרע אין וועלכער ס׳געפֿינט זיך דער נייטהיגער אַלקאַלאָיד חינין, איצט אָבער אַז די חימיע האָט אונז אויסגעלערענט אַרויסצובעקומען פֿון דער קאָרע חינין אַליין, געבען מיר דעם קראַנקען נישט קאָרע, נאָר א קליינעם פּראָשעק פֿון חינין אַליין און ס׳העלפֿט פונקט, ווי פֿריהער. פאר וואָס זשע זאָל דאָסזעלבע נישט זיין מיט מינעראַלוואַסער?

צווישען טאָג און נאַכט, די אכסניה, וואו דער צדיק פלעגט זיך אָבשטעלען, איז געוועזען ערגיץ מן־הצו׳ אין דער שטיל; אום ניט קיין גרויסען רעש צו מאַכען, פלעגט ער אבפראוועז זיינע חסידים און זייערע ווייבער, אין דער שטיל פלעגט ער צונעהמען ביי זיי די פדיונות און זיך אַוועקגעפאָהרען צווישען טאָג און נאכט אין איין אַנדער שטאָדט: איצט האָט זיך דער מנהג אין גאַנצען איבערגעביטען.

יענע וואָך, שרייבט אונז ה׳ בן זלמן פון בערדיטשעוו, איז צו אונז געקומען הצדיק הגדול אדמו״ר מק״ק סטריא (גאַליציען) גאָר מיט אַ נייעם סיסטעם. פראַנק און פריי איז ער אַריינגעפאָהרען אין שטאָדט און האָט באַלד אַרויסגעשיקט איבער די גאַסען צוויי גבאים, וועלכע האָבען געטהיילט געדרוקטע מודעות אין זשאַרגאָן וועגען זיינע גרויסע מופתים.

אַלס זעלטענהייט און אום אָבצוהיטען דעם עולם אין אַנדערע שטעדט פון אַזאַ גוטען יודען ברייגנען מיר דאָ וואָרט ביי וואָרט די געדרוקטע מודעה, וואָס מען האָט אונז אַריינגעשיקט. מיר ענדערען ניט קיין וואָרט און געבען עס איבער מיט דעמזעלבען לשון:

„מודעה למען המצוה לכל ישראל

כפי הנגיד הרב ר׳ משה וויינשטאק האָט צוגעשיקט מודעות אויף דער וועלט בעקאנט אז ווער עס ליידעט אין פארלענגערטע קראַנקהייט זאָל זיך ווענדען להרב הצדיק שליט״א מסטריא ווייל ה׳ משה וויינשטאק האָט געליטען איינע קראַנקהייט וואָס ער איז אויסגיוועזין ביי כמה וכמה דאָקטוירים פון דער וועלט און האָט זיך אויסגעברענגט און האָט קיין הילף געהאַט והשי״ת האָט איהם גיהאָלפין אַז ער איז גיוועזין אצל הרב הצדיק מכאן און איז ב״ה גיהאָלפין גיוואָרין ע״כ האָט ער געלאָזט וויסען אַז ווער עס וויל גיהאָלפין ווערין זאָל זיך אָבגעבען צו דעם סטריער רבי וועט מען בעזרת השי״ת גיהאָלפין. כפי עס זענען שוין טויזענדער מענשען גיהאלפין גיוואָרין און מען קען זיך איבערצייגען מיט די מענשין וואָס זענין שוין ב״ה גיהאָלפין גיוואָרין אצל אדמו״ר וואָס דאָקטוירים האָבען זיין אויפגיגעבין. אין דעמביץ איז גיהאלפין גיוואָרין איינע אַ פרוי וואָס האָט גיהאַט אַ קרעפס אויף אַ בריסט זי איז אשת ר׳ אהרן יוסף פיש קאָן מען אנפרעגען. אין זיטאמיר רוסלאַנד איז גיהאלפין גיוואָרין הנגיד ר׳ משה זאנענשיין אויף אַ קרעפס אויף דעם האלז. גם אין וויען איז גיהאָלפין גיוואָרין עליאס בראקנער אויף חולי נופל און מאַריץ פרידמאן אויף אלעהמונג פון 6 יאָהר פאַרעלטערט און פינקאס בלאשטיין איז גיהאלפין גיוואָרין אויף איין קרעפס אויף דער דיך און מענדל פיצער אויף ראמאטיזמוס. גם אין לעמבערג איז גיהאָלפין גיוואָרין הר׳ יודיל בערגער אויף אַ שקראפעל גם מרים הערשענהאָרן איז אויף אַ חולי נופל געגצליך אויסקורירט גיוואָרין און זעלדע בארמאַן איז אויף איין פאלש פערבינדיג פון 3 יאָהר פאַרעלטערט, זיסיל קעניסבערג אויף געלע זאכט און ר׳ משה שפיל אויף נערוועז גם אין פשעמיש איז גיהאלפין גיוואָרין בעריל דיקער אויף הויט קראַנקהייט אויך פעריל ש—ק אויף הארין קראַנקהייט אויך אין קראקא מירל פיין אויף הערצקרעמפפע שווערע. קורץ עס איז גאָר ניט מעגליך אַרויסצושרייבען אויף פאַפיער די אַלע מענשען וואָס זענען גיהאָלפין גיוואָרין אצל הרב הצדיק שליט״א, ע״כ זאָל איעדער קימען להרב מסטריא וועט מען ב״ה גיהאָלפין ווערין מיט כל הבקשות! ולכל מיני חולאות יכולים אתם למצא אצל הרב רפואה שלימה לחולי נופל, רימאטיזין, שקראפעל, לעהמונג, נערוועז, נעווענפיבער, פויל פיבער, קרעמפפען האלז דריזען, צאקערקראַנקהייט, מאָגען קאטאר, אינערליכען געשוויר, אייסערליכען געשוויר, ווייסען פלאס, מיטער ענצינדונג, פון דריזין בראסט פיר אכטונג מיט אייטערונג לכל מיני חולי הגרון לקראפ, שפיל ווירמע, גבורות אנשים. כל רפואות הנשים בעסקי וסת עיבור ולידה והמעוראות המתרגשות לבא עליהן אחר הלידה לחשוכי בנים עצירות, לברעכען לגעל זאכט עצירות השתנה, נירין ברוסט ענטצינדונג, אייסערליכען קרעפס אויף אַ ברוסט. לזאוועלקעס, לאנג קאטאר, רוקק דם, לדם החוטם, כראנישע קאטאר, רייז ענטצינדונג, הערץ ברענונג, הערץ פרעסונג לעינים. לשניים, געהירן שאטר, למשוגעים, לישייעם. לכל מיני הויט קראַנקהייט. לכאב אזנים לשליקוביץ. לצרעת ווילדע האר. ע״כ יוכל כל אחד ואחד לבוא לאדמו״ר וישיג כל או״א בקשתו.

אדרעס להרה״צ

הרב עומד בעיר חדש בחומה הר׳ יוסף וויינשיינקער בבית הר׳ גרשון מאגאזיניק חיים שפיגילמאן.״

אובען האָבען מיר אויפמערקזאם געמאַכט, אַז חוץ דעם מינעראַלוואַסער האָט אַ גרויסע פעולה אויפ׳ן קראַנקען גוף אין די וואַרימבעדער די אמונה אינ׳ם וואַסער, דאָס איינרעדעניש (סוגגעסטיא), אַז דאָרט מוז מען געזונד ווערען, דאָס ליידיג געהן, דאָס בעסערע היגענישע לעבען א. ז. וו. ס׳איז אָבער זעהר אינטערעסאַנט זיך צו איבערצייגען, ווי ווייט די אלע זאַכען זענען אַבהענגיג פון אויסלענדישען וואַרימבאָד און צי קען מען זיי נישט האָבען אין אַ היילאַנשטאַלט אין דער היים אויך.

א) די גרעסטע ראָלע שפּילט די אמונה, דאָס איינרעדעניש. ד. ה. דער קראַנקער גלויבט אין דער היילקראַפט פון אַ געוויס אָרט אָדער אַ געוויסער קוועלע, די אמונה שטאַרקט איהם, ערוועקט אין איהם פיעל ענערגיע און העלפט איהם טאַקי. אַז אמונה און סוגגעסטיא קען וווּנדער ביי פערשיעדענע נערוועזע קראַנקהייטען — איז קיין שום ספק, דערפון ווייסען נישט נור דאָקטוירים, נאָר אפילו גלאַט י ו ד ע ן און ווייזען אָפט מופתים...

ס׳איז אָבער אַ גרויס׳ער ספק, אויב אמונה און סוגגעסטיא קען עפּיס ווייזען אַ פעולה ביי נישט־נערוועזע קראַנקהייטען.

אמת איז, דאָס מיר זעהען אָפט, אַז שווערע קראַנקע, געשוואָלענע, ווי אַ באַרג, מיט גרויסען פיעבער, וועלכע קענען זיך קוים ריהרען, מאַכען די גרעסטע נסיעות אויף וואָכען לאַנג, ווייל זיי ג ל ו י ב ע ן, אַז דאָרט, וואוהין זיי פאָהרען, וועלען זיי געזונד ווערען. די אמונה האָט זיי אויף אַ געוויסע צייט בעשטאַרקט און האָט געשפּאַנט זייער גאַנצע ענערגיע, זייער גאַנצע לעבענסקראַפט, אָבער נישט מעהר. אָבער ווען מיר וועלען אפילו אָננעהמען, אַז אמונה און סוגגעסטיא קענען אַריינזעצען אַ נייע האַרץ אָדער אַ פרישע לעבער, צו וואָס זאָלען פון דעסטוועגען קראַנקע פערלירען דאָס לעצטע ביסיל כחות און די לעצטע פאָר רובל אויף רייזעס? ווער אייגענטליך וועקט אין דעם קראַנקען די אמונה און די האָפנונג? דער דאָקטאָר. דערזעלבער דאָקטאָר קען דאָך ערקלערען דעם קראַנקען, אַז געזונד ווערען קען מען אומעטום, וואו מען פיהרט זיך היגיעניש, אין דעם נאָהענטען וואַלד, אין דער היילאַנשטאַלט, אויף דער זומערוואָהנונג א. ז. וו. איך קען אַ גאַנץ בעל־שכל׳דיגען מענש, וועלכער טרינקט יעדען זומער טאָג טעגליך אַ גלאָז קאַלט וואַסער פון אַ אַלטען ברונען אונטער׳ן יודישען שפּיטאַל און פערלירט אַלע „ברעכענישען און קלעמענישען״, ווייל ער גלויבט דערין.

זעהען מיר דאָך, אַז אמונה און סוגגעסטיא קען מען האָבען אין דער היים אויך, אָהן אַ אויסלענדישען פּאַס.

ב) אין די וואַרימבעדער פיהרען די קראַנקע אַ אַנדער לעבען, אַרבייטען נישט, זאָרגען נישט (?), זענען אָבגעהיט מיט׳ן עסען א. ז. וו. ס׳איז גאַנץ אמת, אָבער די מעלות זענען אויך נישט געווענט נישט אין דעם וואַרימבאָד, נישט אין דעם מינעראַלוואַסער נאָר ווייטער אין דעם דאָקטאָר, וועלכער קען הייסען דעם קראַנקען פיהרען אַזאַ אָדער אַנ׳אַנדער לעבען, עסען דאָס אָדער יענץ (דיעטא) נישט נור אין מאַריענבאַד, אָדער קאַרלסבאַד, נאָר אפילו אין אטוואצק אָדער דרוזגעניק. א והא ראָיה, אַז אין יעדען אויסלענדישען וואַרימבאָד ווערט דאָך געהיילט נישט א י י ן קראַנקהייט, נאָר פערשיעדענע קריינק, וועלכע פערלאַנגען אויף ד ע מ ז ע ל ב ע ן אַרט פערשיעדענע לעבענסאַרטען און דיעטען.

אין קיסינגען למשל זענען פאַראַן פערשיעדענע היילאַנשטאַלטען און איינע פון זיי איז ס פ ע צ י ע ל פאַר מאָגען־ געדערם־ האַרץ־ און נירענקראַנקהייטען, צוקערקריינק, פערפעטונג, בלוטאָרימקייט, נערווענקראַנקהייטען. פרעג איך אייך, האָטש איהר זענט נישט קיין דאָקטוירים, צי ס׳איז מעגליך א י י ן לעבענסאַרט, און א י י ן דיעט ביי די אַלע פערשיעדענע קריינק אפילו אין דער ס פ ע צ י ע ל ע ר היילאַנשטאַלט? אָדער נעהמען מיר למשל מאַריענבאַד.

עס איז קיין ספק אז אויף דער מודעה וועלען זיך פֿיעל אָנ־רופֿען און מען וועט צו דעם גוטען יודען טראָגען די לעצטע עטליכע רובל פֿאַר בקשות און אַלערליי רפואות.

די דאָזיגע מודעה ווייזט אונז קלאָר, ווי ווייט אונזער פֿאָלק איז נאָך בלינד און פֿינסטער. עס איז קיין חילוק ניט, מיט וואָס פֿאַר אַ מיטעל אַזוינע אפּעריסטען נאַרען אָב דעם עולם. איין זאַך איז זיכער, ווען עס זאָל ניט הערשען אַזאַ פֿינסטערקייט ביי אונזער פֿאָלק, ווען עס זאָל זיך ניט געפֿינען קיין בעלונים אויף אַזאַ גוטען יודען, וואָלטען אַזוינע צדיקים מיט מודעות ניט געוועזען.

ווי ווינציג האָט די השכלה, מיט וועלכע מיר טראָגען זיך אַרום, מעהר ווי פֿופֿציג יאָהר, געווירקט אויף דעם פֿאָלק. די פֿינסטערקייט פֿערקלענערט זיך ניט און מיר טהון גאָר ניט. טרויריג איז וואָס אַ טהייל פֿון אונזערע פֿאָלקספֿערזאָרגער—גאָטס סטראַפּטשעס שרייען: „צוריק" „אַז די השכלה האָט צו פֿיעל פֿריי נעמאַכט דאָס יודישע פֿאָלק" און זיי קלויבען זיך צוזאַמען אויף אסיפֿות, ווי אין דער לעצ־טער צייט די רבנים אין ל אָ ד ז, און מען האָט געמאַכט תקנות, „אַז יודישע קינדער זאָל מען ניט לערנען נאָך די נייע מעטאָדעס, צו היינט־וועלטיגע מלמדים זאָל מען ניט אַוועקגעבען קיין קינדער לערנען, און אַז יעדער מלמד וואָס וועט לערנען קינדער נאָך די נייע מעטאָדעס, איז ניט ראוי צו זיין אַ מלמד, ווייל ווען ער האָט ניט קיין רחמנות אויף זיינע אייגענע קינדער, ווי זשע קען ער רחמנות האָבען אויף פֿרעמדע קינדער?"

אין דעם זינען האָבען זיי בעשטימט 27 תקנות, אויף דער אסיפה איז געבליבען מען זאָל חלאַפּאָטשען, אַז זייערע פֿינסטערע תקנות זאָל די רעגירונג בעשטימען, אַז מען זאָל ניט ווי אַ מאָל אין דער שטיל בסוד־סודות, נאָר אָפֿען, פֿריי, אָהן שום מורא קענען אומע־טום אין אַלע יודישע שטעדט פֿערברייטען וואָס מעהר פֿינס־טערניש.

זייט רוהיג, גאָטס סטראַפּטשעס! אומזיסט האָט איהר זיך בעמיהט, אומזיסט קלויבט איהר זיך צוזאַמען אויף אסיפֿות און מאַכט נייע תקנות צוליעב פֿינסטערקייט. עס איז אַזוי אויך אָהן אייערע נייע תקנות נענוג פֿינסטער. איהר און די גוטע יודען הערען ניט אויף גע־טריי צו טהון און אַרבייטען פונקט ווי אין די אַמאָליגע יאָהרען, אַז מען זאָל אונזער פֿאָלק וואָס שטאַרקער פֿערבינדען אין קייטען, וואָס לייכטער זיי האַלטען אין דער פֿינסטערניש, און אונזער אינטעליגענץ' אונזערע משכילים, וועלכע איהר האַלט פֿאַר אייערע געגנער, זיצען פֿערלעגט די הענד און טהון ניט קיין האַנד אין קאַלט וואַסער פֿאַר דאָס פֿאָלק, עס זאָל אַביסיל ליכטיגער ווערען, הײנט וואָס האָט איהר מורא, וואָס רעש'ט איהר אַזוי? די פֿינסטערקייט און די בלאָטע פֿערגרעסערט זיך אָהן אייך, פֿון זיך זעלבסט. שטעהענדיג וואַסער ווערט ניט פֿרישער און ניט לויטערער.. אֱמֶת.

ציימונגען פֿון דער וואָך.

(יודישע שילער־מוזיקאַנטען). אין ניקאָדאל (חערס. גוב.) גע־פֿינט זיך אַ שולע פֿאַר אָרימע יודישע קינדער, וועלכע האַלט זיך קוים פֿון זייטיגע נדבות. אַ היגער לעהרער פֿון מוזיק ה' צדיקאָוויטש האָט פֿון די קינדער צוזאַמענגעשטעלט אַ קאָמפּאַניע מוזיקאַנטען. אין אַ צייט פֿון $1\frac{1}{2}$ יאָהר, האָט ער זיי אויסגעלערנט שפּיעלען גאַנץ ערנסטע שטיק. די אינסטרומענטען געהערען צו זייער לעהרער, און אַז די שילער זאָלען האָבען געלד צו קויפֿען אייגענע אינסטרומענטען, האָט

מאַריענבאַד ווערט אָנגערופֿען אין די פּראָספּעקטען אַ „פֿאַמיליען־באַד", באשר בכן ס'האָט אַ סך פֿערשיעדענע קוועלען מיט פֿערשיעדענע וואַסערען און אַ גאַנצע קראַנקע פֿאַמיליע קען זיך דאָרט קורירען צוזאַמען. ווען דער פֿאָטער למשל איז קראַנק אויף פֿערפֿעטונג (צו דיק), די מוטער אויף עפּים אַ פֿרויענקראַנקהייט, די קינדער אויף בלוטאָרימקייט אָדער סקראָפֿיל, און די מומע אויף אַ לונגען־קאַטאַר, און אויב די גאַנצע מִשפָּחָה האָט זיך זעהר ליעב, ברויכען זיי נישט זיך צושיידען און צושפּרייטען זיך אין פֿערשיעדענע וואַרימבעדער און קענען וואָהנען אין נַחַת צוזאַמען אין מאַריענבאַד, נאָר טרינקען וואַסער פֿון פֿערשיעדענע קוועלען. זעהר גוט! אָבער די לעבענסאַרט, די דיעטא? קען דען די גאַנצע משפחה עסען דאָס זעלבע? קען דען דאָס דאַרע, בלייכע טעכטעריל, וואָס האָט דיזעלבע חֶסרוֹנוֹת פֿון דעם קליינעם שוועסטערי'יל אין שִיר הַשִירִים... וואָס וויל אַרויפֿציהען אויף זיך אַביסיל פֿלייש, קען זי דען אַ ר ו מ ל ו י פֿ ע ן מיט דעם דיקען טאַטען, וואָס וויל מאָגער ווערען?

איבערהויפּט ווערען איצט נעגרינדעט אין אויסלאַנד היילאַנשטאַל־טען פֿאַר אַ ל ע קריינק צוזאַמען — אויסגעשלאָסען נור גייסטקראַנקע — מְשוּגָעִים — און ס'זענען שוין דאָ צעהנדליגע אַזוינע.

דערפֿון זעהען מיר, אז די פֿערענדערטע לעבענסאַרט און דאָס אָבגעהיטע עסען (דיעטא) זענען אָבהענגיג נישט פֿון אָרט, נישט פֿון וואַסער, נאָר פֿון דאָקטאָר און מען ברויכט נישט דערצו דַוְקא אויסלאַנד.

מען זאָגט נאָך, אַז די לופֿט אין די אויסלענדישע וואַרימבעדער איז בעסער, ווי ביי אונז. אַז זי איז בעסער ווי ביי אונז אין די שטעדט מיט די ענגע גאַסען און פֿאַבריקען, מיט די הויכע הייזער, וואו מען זעהט נישט קיין בוימיל פֿאַר אַ מיליאָן — קען קיינער נישט לייקענען, ס'איז אָבער נאָך אַ גרויסע פֿראַגע, אויב זי איז בעסער ווי אין אונזערע וועלדער. יעדעס וואַרימבאָד ווערט בשעת „סעזאָן" אַ גרויסע שטאָדט, אין טהייל בעדער זענען דעמאָלט דאָ אייניגע צעהנטויזענד קראַנקע, און די לופֿט ווערט אַ גרויסשטעדטישע... וואָס אַנבעלאַנגט די וואַרימע לענדער מיט זייער וואַרימער לופֿט, און די בערג מיט זייער קאַלטער, דינער לופֿט — וועלען מיר נאָך שפּעטער דערפֿון רעדען באַריכות.

אַז מיר וועלען מאַכען אַ סך־הכל פֿון אַלעם, וואָס מיר האָבען ביז אַהער געשריעבען, וועלען מיר קומען צו דער דֵעָה, אַז

מיר קענען היילען קראַנקע אין דער היים פּונקט אַזוי גוט, ווי אין אויסלאַנד און אפילו נאָך בעסער. צום אַוועקרייסען דעם קראַנקען פֿון זיינע טעגליכע בעשעפֿטיגונגען, צו ענדערען זיין לעבענסאַרט און דיעטא, צו שטעלען איהם אין בעסערע קלימאַטיש־היגיעניש פֿערהעלטניסע און צו ערוועקען אין איהם אַ אֱמוּנָה אין געזונד־ווערען איז גענוג אַ היילאַנשטאַלט, איינגעריכטעט היגיעניש אין אַ שענער, געזונדער וואַלד־געגענד אונטער דער הַשגָחָה פֿון גוטע דאָקטוירים. מינעראַלוואַסער קען מען פֿערטרעטען, אַזוי ווי מיר האָבען אויבען געשריעבען, מיט ריינעם זאַלץ לויט דער קריינק: ס'איז וועלוועלער און געזונדער.

(פֿאָרטזעצונג קומט).

ד"ר ל. נ.

דער לעהרער אין דער צייט פון פעריען מיט זיי אָנגעהויבען אַרומ־פאהרען איבער די נאהענטע שטעדט און נעגעבען קאָנצערטען אין די שטעדטישע גערטנער.

דער קארעספאנדענט פון „אד. ליסטאק" בעמערקט דערביי:

די שטאדט בעלי־בתים פון ניקאפאל וואלטען בעדארפט זעהן, אז די שילער־מוזיקאנטען זאלען בעסער שפיעלען אין אונזער שטאדט־גארטען, ערשטענס וואלטען מיר געהערט גוטע מוזיק אנשטאט די קאַליקעס, וועלכע מיר הערען איצטער אין אונזער שטאדט־גארטען און צווייטענס וואלטען די שילער דאס זעלבע פערדיענט צו הויז און זיך ניט געדארפט ארומשלעפען אין דער פרעמד פון איין שטאדט אין די צווייטע, וואס דאס פאסט כלל ניט פאר קיין שילער.

(חברה יודישע פריקאַשטשיקעס אין ווארשא). „הצפירה" שרייבט וועגען אַ מערקווירדיגען חשבון פון דער ווארשאווער חברה יודישע פריקאַשטשיקעס. די צייטונג האט אויסגערעכענט פון זייער יאָהר חשבון, אַז אין 1900 האט די חברה געהאַט הוצאות 11,071 רובל 80 קאפ. א י י ן ד ר י ט ע ל פון דער סומע איז אַוועקגעגאַנגען אויף צו ה ע ל פ ע ן זייערע חברים און צ ו ו י י ד ר י ט ע ל אויף דירה געלד, אויף בעלער מיט טענץ א. ד. ג.

די צייטונג וואונדערט זיך, וואָס די חברה רופט זיך אָן אַ „יודישע" דאן ווען אין איהר ביבליאָטהעק געפינען זיך צייטונגען און ביכער אויף אַלע שבעים לשונות א ו י ס ע ר י ו ד י ש. ווען דורך אַ צופאַל איז אין דער ביבליאָטהעק פערבלאָנדזעט געוואָרען אַ יודישע צייטונג, האט די חברה בעשטימט, מען זאָל די צייטונג אַרויסוואַרפען.

וועגען דער מערקווירדיגער י ו ד י ש ע חברה, וואָס וואַרפט ארויס י ו ד י ש ע צייטונגען און קען ניט ליידען קיין י ו ד י ש וואָרט, האבען מיר שוין איין מאָל בעקאַנט געמאַכט אינזערע לעזער מיט אַ בעזונדער אַרטיקעל אין אונזער צייטונג.

(פינסטער) אין „בודאשנאסט" געפינען מיר אַ טרויריגע סצע־נע אויס דעם לעבען פון יודישע בעלי־מלאכות אין לאָדז, וועלכע זיצען אָהן ארבייט איבער דער גרויסער קאָנקורענץ. דער קארעס־פאָנדענט האט בעזוכט אזא פאַמיליע, וואו ער האט געפונען אַ גרויס אָרימקייט און צוויי קראַנקע קינדער, וועלכע זענען געלעגען אויף אַ בעטיל און האָבען געקרעכצט.

מען האט מיר געזאָגט, אַז זיי זענען קראַנק אויף סקארלאַטינע.

— פאַר וואָס רופט איהר קיין דאָקטאָר? האב איך געפרעגט.

— אַ דאָקטאָר? וואָס רעדט איהר! — מיר האבען אפילו ניט אויף קיין פעלדשער.

— אויב אזוי, זאָל גאָט אָבהיטען, וועלען די קינדער אזוי גיך ניט געזונד ווערען.

— ביי אונז איז געוועזען חאצקעל און האט געהייסען פאַר די קינדער מאַכען אַ רעצעפט, געלויבט גאָט עס געהט זיי בעסער.

— וואָס פאַר אַ רעצעפט האט ער אייך געגעבען?

— זאָגען אייך דעם אמת, מיר האבען איהם בעצאָהלט 10 קאָפּיקעס און ער האט געבעטען, מען זאָל קיינעם ניט אויסזאָגען דעם סוד פון רעצעפט.

פון דעסטוועגען האבען זיי מיר דערצעהלט דעם סוד:

— ער האט אַ מין גראָז און הייליג וואסער פון ארץ־ישראל, דאס העלפט אונזערע קינדער. ווען מיין אברהם'ל איז קראַנק געוועזען, איז ער דערפון געזונד געוואָרען.

איך האב געפרעגט ווי עס לעבט זיך זיי.

און זיי האָבען דערצעהלט אַ טרויריג לעבען, אַז קיין אַרבייט איז ניט דאָ, די קאָנקורענץ איז שרעקליך, צוויי קינדער זענען שוין ביי זיי געשטאָרבען, מען געהט אַרום אין גאַס ווי טוידט און מען זוכט אַרבייט, נאָר מען געפינט ניט, טענוויז זיצט מען אָהן ברויט און בעטען שעמט מען זיך, נאָר פון דעסטוועגען האט זיי די נויט דאָך געטריבען זיך ווענדען צו די לאָדזער צדקה־חברות.

— עטליכע מאָל האָבען מיר געבעטען, נאָר מען גיט גאָר ניט, פאר וואס? פרעגט ביי זיי אליין, האבען געענטפערט די אומגליקליכע.

אזא טרויריגקייט און פינסטערקייט קומט פאָר אין אזאַ שטאָדט, וואו עס געפינען זיך אַזוי פיעל יודישע גבירים און מילאָנערען. מען זאָרגט אַפילו ניט, אַז איין אָרימאַן, „וואס שעמט זיך צו בעטען" זאל האבען פאר זיינע קראַנקע קינדער אַ דאָקטאָר און אַז אַזיינע פינס־טערע חאצקעלס זאלען ניט דארפען היילען קראנקע מיט גראָזען און הייליגען וואסער.

(א שול ארעסטירט). „וואסחאד" דערצעהלט: צוריק מיט הונדערט יאהר האבען די שניידער אין ווילנא אָבגעקויפט א שטיביל ביי איינעם א בעל־הבית ק ר י י נ י ן און האבען מיט ערלויבניש פון דער רעגירונג געמאכט א שול, וואו עס דאוונען עד היום שניידער. צוריק מיט 20—25 יאהר האט קריינען זיינע הייזער, וועלכע געפינען זיך אויף איין פלאץ מיט דער שול, פערקויפט א געוויסען ו ו א ל ק א ו ו י ס ק ע. נאר ווען דער נייער בעל־הבית איז געשטארבען, האט איינער פון די יורשים, וואלקאוויסקעס איין אייגענער זוהן פער'משכונ'ט די הייזער צוזאמען מיט דער שניידער'שער שול אין פעטערסבורגער־טולער באנק. די בעלי־בתים פון דער שול האבען זיך אנגעהויבען פראצעסירען און איבער א „פארמאלנאסט", וואס זיי האבען פערזעהן, האבען זיי דעם פראצעס פער־שפיעלט פריהער אין אקרוזשנאי סוד און דערנאך אין סודעבנע־פאלאטע. די שניידער האבען זיך געווענדט אין סענאט, וואו זיי האבען דעם פראָצעס געוואו־נען. דערווייל האט וואלקאוויסקע זיך בענוצט מיט דער צייט און בעקומען א „איספאלניטעלנעם ליסט" אויף איינצומאהנען פון דער שול די פראצעס קאסטען און האט דורך דעם פריסטאוו געלעגט איין ארעסט אויף אלע נייטהיגע זאכען, וואס געפינען זיך אין שול, אפילו די ספר־תורות.

ווי געפעלט אייך אזאַ קדיש'ל, אזא יורש וואס קען זיך אַזוי בעגעהן מיט אַ שול, צו וועלכער זיינע עלטערן, וואס האבען איהם איבערגעלאָזט די ירושה, האבען קיין מאל קיין טענות ניט געהאַט?

די יודישע וועלט.

רוסלאנד. — וועגען די שמועות, וועלכע קומען פאר אין די רוסישע צייטונגען, אז עס ווערט געפלאנט נאך מעהר צו פערקלענערען די צאהל פון יודישע שילער אין די גימנאזיעס און אין די אוניווערזיטעטען, שרייבען די אדעסער צייטונגען אז אין די אדעסער לעהראנשטאלטען ווייס מען דערפון גאר נישט. אין דער אוניווערזיטעט אין אדעס איז אנגעקלעבט א מודעה, לויט וועל־כע יודען דארפען ווערען אריינגענומען מיט אזא צאָהל, אז אין יעדער פאקול־טעט זאלען זיי נישט זיין מעהר ווי 10% פון דער געזאמט־צאהל. אין דער מודעה פון מאסקווער אוניווערזיטעט — אין וועלכע לויט שמועה האט מען גאר נישט געזאלט אריינגעהמען יודען — שטעהט, אז אויפ'ן בעפעהל פון מיניסטער פון פאלקס־בילדונג וועלען יודען ווערען אריינגענומען אין מאסקווער אוניווער־זיטעט (אזוי ווי פריהער) נישט מעהר ווי 3% פון דער געזאמט־צאהל.

— דעם 17/7 איז אין ו ו י ל נ א געוועזען איין עקסטרא־פערזאמלונג פון דער קאמיסיאן וועגען גרינדונג פון איין האנדעלס־שולע, אונטער פארזיץ פון גענעראל מ. ש א ר ס ק י. דער צוועק פון דער אספה איז געוועזען אויסצוקלויבען א דעפוטאציע צו פאהרען קיין פעטערסבורג, כדי זיך משתדל צו זיין, אז מען זאל ערקלערען און משלים זיין די פאראגראפען פון די תקנות, וועלכע זענען נוגע די צאהל פון יודישע שילער, און יודען־מיטגליעדער פון פאפעציטעלנעם קאמיטעט. די דעפוטאציע וועט פערלאנגען, אז מען זאל מוסיף זיין אין די תקנות אז יודישע שילער דארפען ווערען אריינגענומען אין דער האנדעלס־שולע 50% פון די פרייע פלעצער און נישט 50% פון די אָנגענומענע שילער, אז אין פאפעציטעלנעם קאמיטעט דארף זיין א געוויסע צאהל יודען און אז דער קאמי־טעט האט דאס רעכט אויסצוקלויבען א דירעקטאר אהן א שום בעגרענצונג.

— ה' ד"ר ש י ר מ א ן אין י ע ל י ס א ו ו ע ט ג ר א ד האט זיך געסטא־רעט אין מיניסטעריום פון פאָלקס־בילדונג שוין פאר דעם נייעם מיניסטער ג ע נ ע ר א ל ו ו א נ נ א ו ו ס ק י, אז מען זאל ערלויבען עפענען אין יעליסאוועט־גראד א פראגימנאזיום פאר יודישע קינדער. ער האט בעקומען א תשובה אויף זיין ביטע, אז ביז עס וועט ווערען בעשלאסען די שאלה וועגען די רעכטע פון יודען צו גרינדען שולען פאר יודישע קינדער קען זיין ביטע נישט ערפילט ווערען.

— די שטאָדט בערדיטשעוו פערמאָגט לייזיגע ערד אַרום שטאָדט און די יודען האָבען זיך שוין לאַנג געריסען צו בעזעצען זיך אויף דער דאָזיגער לייזיגער ערד און דאָרט אויסצובויען הייזער, נאָר זיי האָבען נישט געקאָנט בעקומען די נייטהיגע ערלויבניש. איצט האָט די גובערנסקע פּראַוולעניע מודיע געווען דער בערדיטשעווער אופּראַווע און אויך אַנדערע, אַז שטאָדט-ערד האָבען יודען דאָס רעכט זי צו קויפען און צו בעזעצען זיך אויף איהר. ווי עס איז מודיע דער „וואָלין“, טראַגען זיך איצט איבער אַסך בערדיטשעווער יודען אויסער דער שטאָדט, קויפען דאָרט ערד און בויען הייזער.

— די מאָסקווער צייטונג „קוריער“ לייקענט אויך אָב, וואָס די צייטונגען האָבען געשריבען וועגען פערקלענערען די פּראָצענטען פאַר יודישע סטודענטען אין די אוניווערזיטעטען, נאָר די צייטונג האָט זיך דערוואוסט, אַז אין די נייע רעפאָרמעס, וואָס מען וועט מאַכען אין די אוניווערזיטעטען, וועט אויך אַריינקומען די פראַגע וועגען פערקלענערען די צאָהל פון יודישע סטודענטען. מיט וואָס עס וועט זיך ענדיגען די פראַגע—וועט ווייזען די צייט.

— דער „נאָוואָיע ווערעמיא“ איז מודיע, אַז דער פּעטערבורגער גראַדאָנאַצאַלניק האָט בעשטראָפט איין אייגענטהימערין פון מעבלירטע צימער מילעווסקאַיא צו בעצאָהלען 500 רובל אָדער זיצען אין אַרעסט 3 מאָנאַט דערפאַר, וואָס זי האָט אויפגעהאַלטען אהן וויסען פון פּאָליציי 5 יודען, און נאָך איין אייגענטהימערין פון מעבלירטע צימער קיזעוועטער — צו בעצאָהלען 300 רובל שטראָף אָדער זיצען 2 מאָנאַט דערפאַר, וואָס זי האָט אויפגעהאַלטען 1 יוד.

— אין קישינעוו זענען געגרינדעט געוואָרען אַרטעלען פון מאַליאַרעס, בעקערס און טאַבאַק-פלאַנצער און לעצטענס אויך איין אַרטעל פון שניידער. צו דער עפענונג פון שניידער אַרטעל זענען געקומען פאָרשטעהער פון אַנדערע אַרטעלען, הונדערטער בעלי-מלאכות, דאָקטוירים, יוריסטען, סוחרים א. ז. וו. דער משגיח פון דעם לעצטען אַרטעל איז ד״ר כהן-בערנשטיין וועלכער האָט געהאַלטען אַ רעדע לכבוד דער עפענונג. דער משגיח האָט אויסגערעדט צו האָבען דאָס רעכט אַכטונג צו געבען אויף די קינדער, וועלכע וועלען צוגענומען ווערען צו דער אַרבייט פאַר אַ געוויסען לוין און צו פערגרעסערען זייער פּענסיע אַלע חרש, נישט נאָך דעם ענדיגען פון לערנען, ווי עס איז דער מנהג אומעטום.

— דער סענאַט האָט ערקלערט, אַז פּריקאַשציקעס פון יודען-סוחרים, קומענדיג אין שטעדט אויסער דער טשערטא, זענען נישט מחויב צו ברייננגען שיינען וועגען די סבות, פאַרוואָס זייערע פּרינציפּאַלען פאָהרען נישט אַליין אין די דאָזיגע ערטער, נאָר שיקען זיי די פּריקאַשציקעס.

— דאָס מיניסטריום פון אינגערען האָט פערלאַנגט פון די גובערנאַטאָרען די דאָזיגע ידיעות: 1) וויפיעל געפינען זיך אין דער גובערניע יודען: אַפּטעקאַרסקע געהילפען, דאַנטיסטען, פעלדשערעס, הויבאַמען און יודען, וועלכע לערנען איצט די דאָזיגע פאַכען, 2) וויפיעל פון זיי פערנעהמען זיך באמת מיט זייער פאַך און וויפיעל ווערען נור געהאַלטען פאַר דאַנטיסטען א. ז. וו. און האָבען גאָר אַנדערע בעשעפטיגונגען. 3) וויפיעל האָט יעדער פון זיי ביי זיך פאַמיליע און וויפיעל וואָהנען בעזונדער אין שטעדט און אין דערפער.

— די גלאַוונע אופּראַוולעניע פון די קאָזאַקען האָט ערקלערט דעם ראָסטאָווער אָקרוג און אַנדערע, אַז יודען וועלכע האָבען אויף זיך וועקסלען און אַרויסגעגעבען אַ חתימה, אַז זיי טאָרען נישט אַרויספאָהרען פון אָרט, קענען פון דעסטוועגען ווערען אַרויסגעשיקט דורך פּאָליציי, אויב זיי האָבען נישט דאָס רעכט דאָרט צו וואָהנען.

— דער „נאָוואָסטי“ איז מודיע, אַז אין סענאַט זענען אַנגעגעבען געוואָרען אייניגע קלאַגשריפטען פון יודען געגען דעם מיניסטער פון פאָלקס-בילדונג גענעראַל וואַנאָווסקי, ווייל זיינע לעצטע צירקולאַרען איבער נייע שווערקייטען פאַר דאָס אויפנעהמען פון יודען אין גימנאַזיעס און אוניווערזיטעטען זענען געגען די געזעצען.

— דער פערטרעטער פון אָדעסער ראַבינער ה׳ ס. ס. פּען, האָט זיך געווענדעט מיט אַ ביטע צו דעם אינספּעקטאָר פון די פאָלקס-שולען, אַז ער זאָל פערלאַנגען פון מלמדים. וועלכע האַלטען חדרים אַ בעזונדער שיין, דאָס זיי קענען העברעאיש, תנ״ך און תלמוד. אַזעלכע שיינען זאָלען ווערען אַרויסגעגעבען פון אָדעסער ראַבינאַט, נאָכדעם ווי דער מלמד וועט אויסהאַלטען עקזאַמען פאַר אַ בעזונדערער קאָמיסיאָן.

— דער טאַווריצעסקער גובערנאַטאָר האָט בעקומען ביטען פון קריסטען גוטבעזיצער אויס מעליטאָפּאָלער אויעזד, אַז מען זאָל ערלויבען יודען וואָהנען חאָטש צייטווייליג אין די דערפער. די גוטבעזיצער שרייבען אין זייערע ביטען, אַז פאַר זיי איז פיעל לייכטער צו פערקויפען זייערע תבואות יודען ווי אַרויסצושיקען זיי קיין אָדעס, ווייל זיי גיעבען זיי בעסערע מקחים.

— עס זענען בעשטעטיגט געוואָרען די תקנות פון דער מינסקער האַנדעלס-שולע. לויט די תקנות וועלען יודען ווערען אַריינגענומען נור 40% פון געזאַמט-צאָהל. דער „מינסקי ליסטאָק“ בעמערקט וועגען דעם, אַז די מינסקער יודען זענען אונצופריעדען דערמיט, ווייל צווישען די מינסקער סוחרים, וועלכע וועלען אויסהאַלטען די שולע, געפינען זיך 15 פּראָצענט יודען, און פון קריסטען וועלען אויסער דעם זיין וועניג בעלנים אָוועקצוגעבען זייערע קינדער אין האַנדעלס-שולע, ווייל זיי פעהלט ניט קיין שולען וואו צו בילדען זייערע קינדער. אויף דעם אופן וועט פאַר די יודען זיין דאָפּעלט שווער צו בעקומען איין פּלאַץ אין דער שולע.

— דער גאָסוד׳ סאָוויעט האָט בעשטימט אַנייעם סדר פון אויסקלויבען ראַבינער: 1) דאָס אויסקלויבען פון ראַבינער און זייערע געהילפען דאַרף געשעהען דורך אויסגעקליבענע דעפּוטאַטען פון יעדער שול. 2) די דאָזיגע דעפּוטאַטען ווערען אויסגעקליבען פון די בעלי-בתים פון יעדער שול, וועלכע האָבען דערצו דאָס רעכט. 3) דאָס רעכט צו קלויבען דעפּוטאַטען האָבען אַלע מאַנספּערזאָנען, וועלכע געהערען צו דער שול אין משך פון 2 יאָהר, זענען רוסישע אונטערטהאַנען און נישט יונגער פון 25 יאָהר. 4) בעטהייליגען זיך אין די וויבאָרעס טאָרען נישט מענשען וועלכע האָבען פערלאָרען זייערע רעכטע וועגען אַ פערברעכען, באַנקראָטירער, וועלכע שטעהען אונטער אַ שלעדסטווא, מענשען, וועלכע זענען אונטער דער אויפזיכט פון פּאָליציע און וועלכע האַנדלען מיט שטאַרקע משקאות. 5) פון אַ שול, אין וועלכער עס דאַוונען ביז 100 פּאַרשוין, ווערען אויסגעקליבען 10 דעפּוטאַטען און פון אַזעלכע שולען, וואו עס דאַוונען מעהרער, ווערען אויסגעקליבען נאָך צו 1 דעפּוטאַט פון יעדע 100 צוגעקומענע מתפללים.

— אין דאַרף צענסטאָנעוו נעבען גראַיעץ וועט קירצליך געעפענט ווערען איין עלעמענטאַר לאַנדווירטשאַפטליכע שולע פאַר יודען. דאָס גוט צענסטאַניעוו איז געקויפט געוואָרען בכוון, פאַר אַ שולע אויף דעם נאָמען פון ה׳ יאַן בערסאָהן. דאָס פּראָגראַם וועט זיין פון אַ געוועהנליכער דערפּאָרטיגער שולע מיט דער צוגאַבע פון רעליגיאָנסאונטערריכט. נעבען דער שולע וועט זיין אַ שול צום דאַוונען און די שילער וועלען בעקומען אומזיסט זייער גאַנצע אויסהאַלטונג. די געביידען פון דער שולע זענען שוין כמעט פאַרטיג.

— ר׳ קלונימוס זאב וויסאָצקי האָט מנדב געווען 10,000 פראַנק אַלס קרן-קימת פאַר די שולע פון דער חברה „תלמוד-תורה“ אין פּאַריז. די חברה האָט דעם צוועק צו לערנען אומזיסט תורה מיט די קינדער פון דער יודיש רוסישער געמיינדע, וועלכע געהן אין די אַלגעמיינע שולען.

*

ארץ ישראל. — אין ירושלים ווערט געבויעט אַ נייער שפּיטאַל שערי צדק מיט הילף פון אַ פראַנקפורטער קאָמיטעט. דער שפּיטאַל וועט ווערען געעפענט נאָך קינפטיגען סכות.

— אויס אַמעריקאַ איז מען מודיע אַז איין ענגלענדער האָט זוכענדיג געפונען פיעל טורקוס שטיינער אויפ׳ן באַרג סיני און ער האָט בדעה אַבצוקויפען די ערד כדי איינצופיהרען גרובענס פון טורקוס שטיינער.

— אין דער קאָלאָניע „זכרון יעקב“ איז געגרינדעט געוואָרען איין אַגראָנאָמיש-טעכנישעס ביוראָ פאַר ארץ ישראל. דאָס ביוראָ בעשטעהט פון 2 אַבטהיילונגען 1) לאַנדווירטשאַפטליכעס אונטער דער הנהגה פון ה׳ ה׳ סאָסקין און אַראָנסאָן; 2) ערדקענטניס און אַגראָנאָמישע טעכניק אונטער דער הנהגה פון ה׳ פריידעל. דאָס ביוראָ נעהמט אָן פערשיעדענע אַרבייטען וועגען איינריכטונג, פיהרונג און פערבעסערונג פון לאַנדווירטשאַפטליכע אונטערנעהמונגען אין ארץ-ישראל, ווי גרינדונג פון נייע קאָלאָניעס, פּפלאַנצונגען, אויסטרוקענען פון זומפּען א. ז. וו.

*

פרס. — די חברה כל ישראל חברים האָט בעשלאָסען צו עפענען שולען פאַר יודען אין האַמאַדאַן און איספּאַהאַן. די הנהגה פון דער שולע אין איספּאַהאַן איז איבערגעגעבען געוואָרען ה׳ קאַנפּיני און זיין פרוי.

*

אמעריקא. — אַ מיטאַרבייטער פון „דזואיש קראָניקל“ האָט גערעדט מיט דעם משגיח איבער דער עמיגראַציאָן אין קאַנאַדאַ ה׳ פּרעסטאָן און איהם אויסגעפרעגט, ווי די קאַנאַדער רעגיערונג פערהאַלט זיך צו דער עמיגראַציאָן פון יודען קיין קאַנאַדאַ. ה׳ פּרעסטאָן, וועלכער איז נישט לאַנג צוריקגעקומען פון אַ רייזע איבער רומעניען, כדי נאָכצופאָרשען, אויב די רומענישע יודען זענען פעהיג צו ערדאַרבייט און געגעבען וועגען זיי די בעסטע מיינונג, האָט געענטפערט אַז די רעגיערונג וועט נישט מאַכען יודען קיין שום שטערונג אין אַריינפאָהרען אין לאַנד, און אויב די חברה יק״א וויל, קען זי בייהילפיג זיין די עמיגראַנטען צו בעזעצען זיך אין לאַנד. כדי צו פערנעהמען זיך אין קאַנאַדאַ מיט ערדאַרבייט, דאַרף מען נור האָבען אַ פּאָר געזונדע הענד די רעגיערונג וואָלט וועלען, אַז נייע עמיגראַנטען זאָלען זיך פערנעהמען אויסשליסליך מיט ערדאַרבייט, ווייל בעלי מלאכות פעהלט נישט.

די רומענישע יודען, וועלכע האָבען זיך פאָריגעס יאָהר בעזעצט אין קאַנאַדאַ מיט דער הילף פון דער חברה יק״א וועלען מיט דער צייט ווערען ערדאַרבייטער. זומער האָבען זיי פערדיענט ביי שניט און ווינטער האָבען זיי אויך געהאַט אַרבייט. די עמיגראַנטען, וועלכע זענען געקומען אויף אייגענע ריזיקע אהן הילף פון חברות, האָבען אויך נישט געדאַרפט צו קיינעם אַנקומען. זיי האָבען אַלע געקריגען אַרבייט אין פאַבריקען, אויף אייזענבאַהנען און אין בערגגרובען.

ארגענטיניען. — אין ארגענטינא עקזיסטירען פינף ציוניסטישע פעריינען: „ליגא דר. טהעאדאר הערצל“ און „פרחי ציון“ — ביידע אין בוענאס-איירעס, „אגודת חובבי ציון“ אין דער קאלאניע „קלארא“, חברה „ציון“ אין שטעדטיל קאזארעס און „חובבי ציון“ אין דער קאלאניע „מאריציא“. די צאהל פון די מיטגליעדער פון דעם פעריין „ליגא“ איז 238, פון „פרחי ציון“ — 90, פון „חובבי ציון“ אין „קלארא“ 170, פון „ציון“ קאזארעס — 25, פון „חובבי ציון“—מאריציא — 45. די „ליגא“ האט במשך פון לעצטען יאהר זעהר פיעל געטהון, צוזאמען גערופען מעהרערע אספות, צוטהיילט א סך בראשורען, פערקויפט פיעל אקציעס און געגרינדעט א שער קלוב צום וויטערען פערקויף פון אקציעס. די „ליגא“ פערמאגט אויך א ביבליאטהעק מיט 2000 ביכער אין פערשיעדענע שפראכען.

אין בוענאס איירעס וואהנען בערך 2000 יודישע פאמיליעס, פון וועלכע 500 זענען געוועזען אדער זענען מיטגליעדער פון די ציוניסטישע פעריינען, 250 פאמיליעס זענען מתנגדים פון ציוניזם, 500 זענען נוטה צום ציוניזם, נאר שטעהען דערווייל פון וויטען, און די איבריגע אינטערעסירען זיך איבערהויפט ניט מיט כלל-זאכען. אין קלארא, קאזארעס, מוריציא און קארדאבא זענען כמעט אלע יודישע איינוואהנער ציוניסטיש געזינט נאר וועגען זייער ארימקייט קענען זיי גאר נישט טהון פאר דעם רעיון. („Die Welt“)

גרינס.

(געווידמעט בן-עמי'ן).

I.

עס האט מיך פערפלאנטעט אין קוסטעס פון בלומען,
וואו באבאטשקעס צאפלען אין נעצען פון שטראהלען,
וואו ס'ציטערט די לופט פון דעם זומען און זשומען —
און איך בין פערכשופט צו דר'ערד צוגעפאלען.

ס'איז היים! ס'איז שען! ס'איז גוט! — אפילו
די האלב-דערווארגענע געפיהלע —
זיי ווילען אויך די זון דערלאנגען,
און צאפלען, וויינע, גרינגע, שטילע,
און שטעקען קעפליך ווי די שלאנגען
וואס ציהען זיך אלץ העכער העכער
מיט'ן האלבען גוף פון שווארצע לעכער; —
דאס האט אויף אונז א קוק געטהון
גאט'ס מילדע זון!..

ס'איז היים! ס'איז גוט! גאט'ס וועלטיל גלאנצט,
אין טיעפען גראז — דארט שמיצערט, טאנצט,
דער סטעפ — מיט בלומעליך געצירט
וואס גאט אליין האט זיי געפלאנצט,
מיט פאסען אלערליי קאלירט —
פערשפרייט זיך ווייט און געהט אוועק
נאר אהן א אנהויב, אהן א עק...
און איינזאם דא צווישען גראז
שפיר איך אין מיר א גאנצע וועלט... —
דאס האט אויף מיר געטהון א בלאז
מיט פרייען פעלד!...

ס'איז שטיל! — שא, ערשט פאר מיר געשווינד
איז דורכגעלאפען ווי א פייל
אזוינס וואס האט געשמעקט מיט קינד
און ליעגט שוין ווייט פאר טויזענד מייל.
דאס האט געטהון א בליטץ, א גלאנץ
מיט עפים נאר איין אלט-בעקאנטס,
אין איינגעבאקענס יאהרען פיעל
נאר דאך פערגעסענע געפיהל.
האט דאס געטהון א גלאנץ, א בליטץ
און גלייך אין אויג דערלאנגט א שפריץ
איין טראפען טהוי פון יונגען גליק
און אויסגעטריקענט טאקי באלד...
דאס האט געטהון אויף מיר א בליק
דער גרינער וואלד!

II.

אונטער די גרינינקע בוימעליך
שפיעלען זיך משה'ליך, שלמה'ליך;
ציצית, קאפאטקעליך, פאה'ליך —
יודעליך פריש פון די אייעליך,
גופים'ליך — שטרוי, רויך און פעדערליך —
נעם און צובלאז זיי אויף גליעדערליך —
חאפען זיי אויף גרינגע ווינטעליך
און עס צוטראגען זיי פויגעליך...

נור איין זאך פערמאגען זיי — אויגעליך,
די אויגען פערמאגען צוויי פינטעליך,
וואס גליהען און פינקלען און טיקען זיך,
און עפים וויא נביא'ש און וואונדערליך
פערטראכטען זיך טיעף און פערקוקען זיך
אויף נעכטיגע טעג און אויף פויגעליך...
אוי, מיר זאל זיין, יודישע קינדערליך,
פאר אייערע כשר'ע אויגעליך!...

ח. נ. ביאליק.

גדליה סופר.

(ענדע).

ער זעהט — ער קען די קריאת שמע ניט דערקאנצען. ער פערגעסט אלע מאל, וואו ער האלט... ער נעמט דעם סדור, און וויל שוין גיכער דערקאנצען פון אינוועניג. ער מישט דעם סדור, און עס קומט איהם פאר די אויגען דאס בלעטיל „נטילת לולב“:

ער פערטראכט זיך ווידער:

„ווי דער אכבראש האט אזוי געפייערט וועגען קארפירער אתרונים...

„קארפירער ערלים האבען אויך געריסען ספרי תורות! זיי דערלעגען אודאי צו אונזער תורה! וואס וואלטען זיי געטהון מיט די אתרוגים ווען ניט מיר?“

„איי קארפו! עס נעמט מיר דאס חיות ווי דער ליטוואק האט עס אזוי אויסגעמאהלט! ער איז א פנים געוועזען דערביי! אט דערפאר טאקי קריינקט עס איהם! עס קען זיין, ער וויינט ערנסט!“

„געשטאכענע מאמעס... געקוילעטע טאטעס... די קינדערליך פון די חדרים צולויפען זיך אהיים... געפינען פאטער און מוטער וואלגערען זיך אין בלוט... זיי דערשרעקען זיך און אנטלויפען אין די גערטנער אריין... בעהאלטען זיך אונטער די אתרוג-בוימליך... נאר די צובייזערטע גרעקען לויפען זיי נאך... שטעכען זיי דארט אויפ'ן ארט... די ערד האט זיך אנגעטרונקען מיט בלוט פון יודישע קינדערליך אויף זאט... און האט ארויסגעגעבען אתרוגים — קפריסין! מיט איין אמת'ן הדור... מ'האט בעצאהלט דערנאך די גרעקען פאר אזעלכע אתרוגים מיט גוטע געלד“...

ער דערמאָנט זיך — ער האָט אויך געבענשט איבער אַזאַ אתרוג און פֿערשעמט זיך שטאַרק.

ער דערמאָנט זיך אַז ער, זאָל לעבען, האָט נאָכגעזוכט דוקא אַ קארפֿירער אתרוג, און עס ווערט איהם ענג דאָס אָרט. ער הויבט אָן שפּאַנען איבער דער שטוב מיט אַ פֿערלאָרענעם קאָפּ, ווי אַ פֿערזינ־דיגטער.

„מילאַ, ס'איז דאָך אָבער פֿאָרט אַ מצוה איבער אַ שענעם אתרוג צו בענשען! זוכט ער זיך אַ זכות: הדור מצוה איז אַ גרויסע זאַך כמעט פֿאַר זיך אַליין אַ מצוה! וואָס איז דער אתרוג שולדיג, אַז דאָרט איז געוועז בלוט?"

„בלוט פֿון יודישע קינדערליך!"

„רב דער תנא, קומט איהם פּלוצלינג אויפֿ'ן געדאַנק, איז אַ מאָל געקומען אין אַ שטאָדט אַריין פֿאַר פּסח, וואו די טעפּערס האָבען גע־העכערט דעם פּרייז פֿון נייע כלים האָט ער זיי צונויפֿגערופֿען און געזאָגט, אַז ווי באַלד זיי ווילען ניט נאָכלאָזען דעם מקח, וועט ער מתיר זיין דעם עולם די חמצ'דיגע כלים אויף פּסח".

„אָ, עס איז אַ גרויסע זאַך! חמץ איז אַ גרויסער איסור! גרעסער ווי הדור מצוה!"

רב האָט חס געוועזן אויף ממון ישראל... ממון איז דמים!".. „אוי, ודישע דמים!"

ער זעצט זיך צו און הויבט זיך אויף, און לאָזט זיך ווידער אין וועג אַריין — שפּאַנען ביי די זייטען, גלייך ער היט זיך פֿאַר עמיצען.

„מילא וואָס ער איז גערעכט, איז ער גערעכט — דער ליטוואַק. קאָרפֿירער אתרוגים זענען טאַקי ניט צום פֿערשטעהן... נאָר וואָס וויל אָבער דער ליטוואַק דוחק את הקץ זיין? לויפֿען פֿאַר דער צייט? איידער גוטע יודען זענען מסכים? אין די ענינים האָבען זיי דאָך אַוודאי ליכטיגע אויגען!"

„אין אמת'ן איז די זאַך שווער צו פֿערשטעהן: מילא אויף משיח'ן דאַרף מען אַוודאי האָפֿען, נאָר גלאַט אַזוי ביז משיח וועט קומען פֿאַר וואָס טאַקי ניט? אָ! וואָס איז דער אסור פֿון ישוב ארץ ישראל אַזוי גרויס? עס איז העכער פֿון מיין שכל! וואָרום אין פּלוג איז קשה: זענען דען דאָרט ניט געזעסען קיין עהרליכע יודען, גרויסע מענשען? דער אור החיים הקדוש! דער בית יוסף! און נאָך פֿיעל גרויסע! מיר זענען דאָרט ניט פֿרעמד!"

„הכי השתא! טהוט ער זיך אַ למדנישען וואָרף: ז׳ י׳, זכרונם לברכה, זענען געזעסען אין „ארץ ישראל" גופא; דער ליטוואַק אָבער הייסט דאָך געהן אַהין וואו מע אַקערט ערד!"

„נו — איז וואָס? וואָלט מיך טאַקי געאַרט, אַז מיין ילדה זאָל מיך ניט דולען געלד אויף ציבעלעס, אויף קנאָבעל, אויף בוריקעס? דאַרפֿסט אַ באָרשטל — געה רייס דיר אָן אין גאָרטען!"

„איך וואָלט דאָך בעסער קענען נאָט דינען!"...

„און ממה־נפשך, וועל איך שטאַרבען, וועל איך דאָך ליגען אין ארץ ישראל!"

„עס וואָלט כ'לעבען ניט געווען קיין שלעכטע זאַך! אמת, טאַקי אַ שווערע, נאָר אַ גוטע זאַך!... אַז עס איז שווער, האָט דער ליטוואַק אויך מודה געווען: אַ קליינינגקייט, אַזאַ מהלך רב!.. היינט — ביי אַלע יודען פּועל'ען!... מע דאַרף האָבען אחדות צווישען יודען!"

„אַחדות!" האָט אויך דער ליטוואַק געשריען, אין ליידען לעבט ער!"

„אַי, אַחדות, אחדות! אָט אַ שטיינער ווען דער אַלטער ז"ע האָט געלעבט — אַוודאי איז געווען איין אַנדער אַחדות!... היינט, בעוונותינו הרבים, האָט זיך דער שטן אַריינגעמישט!... ניטאָ קיין שלום צווישען די קינדערליך, זאָלען לעבען. אַוודאי איז שוין ניט דאָס אַחדות..."

„אַי, ווען אַלע חסידים זאָלען האָבען איין רבי'ן! די השפּעה וואָלט געגאַנגען פֿון איין האַנד!"

„מע דאַרף האָבען יודען זאָלען זיך ליעב האָבען, שטאַרק ליעב האָבען, אָט ווי איך אַ שטייגער אַצונד: אי רבונו של עולם, האָב איך ליעב דיין פֿאָלק ישראל! איך וואָלט זיי, דאַכט זיך, אַרומגענומען אַלע, אַלע, עט אַלע!"

„נו און פֿייוועלע ימח־שמו'ניק?"

„האַי מאַי? ווער שמועסט פֿון איהם? ער איז דאָך איין אַפּיקורס, רחמנא ליצלן! איהם טאָר מען ניט ליעב האָבען!"...

„נו, און שמואל הענעס?"

„הכי השתא! שמואל הענעס וואָלט איך ליעב האָבען, האָטש ער איז אַ זינקיווער חסיד, נאָר ער רעד אָבער אויף אונזערע זאָלען לעבען— עפרא לפומיה!"

„ווייטער האָב איך אַלע יודען ליעב!"

„איך מצדי בין פֿאָרטיג", טהוט ער זיך אַ גלעט די באָרד, אַ וויש איבער'ן שטערן, און שפּאַנט זיך דורך איבער'ן צימער אויפֿגעלעגט.

שיר המעלות אשרי ירא ה' ענדיגט ער די קריאת־שמע: יגיע כפּיך כי תאכל.. אשתך כגפן פּוריה"...

ער פֿערטראַכט זיך ווידער; עס ווייזט זיך איהם אויס ער איז אין ארץ־ישראל... ער האָט אַ חצר מיט אַ גן... עס וואַקסט אין איהם אתרוגים — קפּריסין! אין מיטען גן — אַ גפן פּוריה, אַ וויינשטאָק, אַ ברייטער, נור ווי אַ מאַמע.— פֿונם קלענסטען ענגעל קוועטשט ער אויס אַ כוס וויין אויף קדוש... אַרום און אַרום וואַקסען יונגע עלבערט ביימ־ליך, ווי פֿרעהליכע קינדערליך... פֿון איין עלבערט געהט אַרויס אַ נר חנוכה, און עס בלייבט נאָך אַ ביסיל צו דער ציבעלע אויך... פֿון אַנ־דערע זאַכען, ס'הייסט בוריקעס, רעטאָך, פּעטרושקע איז ניטאָ וואָס צו רעדען, דער גאָרטען שפּייזט איהם מיטן פֿולען מויל.. און ער, פֿאַר סקוטשנעקייט, געהט אַרויס אַלע טאָג און טהוט עטליכע מאָהל אַ גראָב מיט'ן ריסקאַל.

„הנה כי כן יבורך גבר ירא השם"....

„וואָס־זשע שווייגען פֿאָרט גוטע יודען דערינען, צובייזערט ער זיך כמעט: ווען זיי זאָלען וועלען.. מילא פֿון רוחניות שמועס איך שוין ניט, נאָר גלאַט בגשמיות, ווען זיי זאָלען יעדען חסיד הייסען... מבטיח זיין...

„וואָס וואַרטען זיי, אכבערוישים זאָלען עס אויסחאַפּען?! עפּיס גוט, אַז זיי נעמען זיך שוין צו מצוות?!"

„אפשר איז אין דעם מעשה שטן? דער בחור טהוט דאָך אַ מאָל אַזעלכע מעשות! פֿערשטעלט זיך פֿאַר אַ פֿרומען!"...

„איז דאָך נאָך שטאַרקער די קשיא, וואָס שווייגען זיי? וואָס געהן זיי ניט אַרויס שרייען: געוואַלד, יודען, היט אייך! עס איז אַ מעשה קליפּה? וואָס קומען זיי אָב מיט שווייגען? מיט אַ מאַך מיט די הייליגע, ליכטיגע אויגען? מיט אַ הוילען זיפֿץ?!"

„האָטש מיט אַ גוטען בריעף, ווי אַ שטייגער פֿאַריאָהרען, ווען מע האָט געבראַכט דעם נייען שוחט, וואָס איז כפֿוף צו זינקאָוו".

„איי, איז יענס געווען אַ בריעף! אונטערגעשריבען בְּיַד קָדְשׁוֹ!"

„אין אמת'ן: ווער עסט היינט פון זיין שחיטה? ווער וויל עסען פון אַ „זוֹבֵחַ"? פון אַ שחיטה וואָס מע שרייבט אויף איהר כִּנְבֵלָה וְכִטְרֵפָה? !"

„וואָס שווייגען זיי?"

גדליהו האָט זיך געלעגט אויפ'ן געלעגער, זוכענדיג אַ תירוץ אויף זיין קשיא. ער איז אַנשלאָפען געוואָרן אָהן הַמְפִּיל...

דאָך האָט ער אויף מאָרגען זיך ניט פערשלאָפען, פערקעהרט, ער איז פריהער ווי געוועהנליך אויפגעשטאַנען, געגאַנגען דאַוונען.

ער דאַוונט פערטראַכט, ער ענדיגט דאָס דאַוונען; שטעלט זיך מיט קיינעם ניט אָב שמועסען. ער געהט אַהיים.

די פלונית'טע גרייט צו טיש... הייסט זיך איהם וואַשען... ער וואַשט זיך, זעצט זיך צום טיש, און רעדט ניט קיין וואָרט.

זי בלייבט אונצופריעדען פון אַזאַ פיהרונג: „נייע מאָדעס גאָר! ברומט זי אונטער, און וואַרפט אויף איהם פייערינע בליקען: ער ברוגזט זיך נאָך! שפּיעלסט דיך!" נאָר זי זעהט — ער איז בלייך און פערטיעפט, בעקומט זי אויף איהם רחמנות, זוכט אַ ווייכען שמועס צו פערפיהרען מיט איהם, שפּאַרט איהם אונטער די שיסעל, שאַרט איהם צו דאָס גרעסערע שטיקיל פלייש: עס! עס! טרייבט זי איהם אונטער, ווערסט היינט ביי נאַכט אויך שרייבען?"

„וואָס שווייגען זיי? וואָס זאָגען זיי ניט אַרויס? !"

„הא? וואָס זאָגסטו?"

„וואָס זאָגסטו? הא?"

„טפו!" שפייעט זי אויס, און פערליערט דאָס געדולד.

ער בענשט אָב, נעמט אַ יְרִיעָה [1] אונטער דער קאַפאָטע, און געהט אַרויס.

ער איז אַריינגעגאַנגען צו יעקיל רויטמאַן, אַ יונגער מאַן פון „אַנשי שלומנו", וואָס בּאָרגט אַ מאָל אין דער נויט אַ קערביל אויף פּראָצענט מיט אַ משכון.—

„יעקיל! בעט ער מיט תחנונים: נאַ דיר די יריעה, און גיב מיר אויף איהר צוויי רובעל... אויף עיסקא שטעל איך זיך קיינמאָל ניט. ווייסט דאָך!"

„וואָס איז פלוצלינג?" פּעראינטערעסירט זיך יעקיל, וועלכער ווייסט גראָדע פונים כלל, אַז געלד, ביים ערשטען מאָל בעטען, טאָר מען ניט „חאַפּען געבען".

„איך... איך דאַרף אויף הוצאות, איך פאָהר צום רבי'ן!"

„וואָס איז גאָר היינט? לֹא חֹדֶשׁ וְלֹא שַׁבָּת!"

איך דאַרף... איך דאַרף פאָהרען... איך...

„עפּיס אַ בַּקָּשָׁה?"

„אַ בקשה? ניין!"

„וואָס דען"

„עט..מִלְחָמוֹת הַיֵּצֶר.. איך דאַרף אַ קוק טהון אויף זיין הייליגער צורה."

„יעקיל טהוט אַ פרומען זיפץ: „מיין זיידע, עליו השלום, האָט געהערט פונ'ם אלטען זי"ע בזו הלשון: „אַז אַ יודען ווערט קשה עפּיס, דאַרף ער נור אַנריהרען די קליאַמקע פון מיין טיהר, ווערט איהם שוין רעכט".

---

[1] אַ שטיק אָבגעשריבענער פּאַרמעט פון אַ ספר־תורה.

„אַזוי האָט ער געזאָגט? !" שפרינגט גדליהו אונטער.

„מפּי קדשו האָט ער עס געהערט".

בּאַרגזשע מיר יענקינו טאַקי דריי רובעל, בעט ער איהם פרעה־ליכער, וועל איך מיך שוין פּראַווען אויך —

לעאָווא ב' דחוהמ"פ יהודה שטיינבערג.

מאָטעלע.

(אַ טרויעריגע מעשה).

צוזאַמען האָבען מיר מיט מאָטעלען געלערנט ביי ר' יוחנן דעם דַּרְדַּק'ער.

פון קינדהייט אָן איז ער געווען אַ טרויעריגער, שטענדיג גע־ווען פערחוּשט, פערקלערט. ער פלעגט זיך אָפּט אָבשטעלען און קוקען פערטראַכט. ער קוקט און ווייס אַליין ניט וואָס. ער הערט מיט אָפענע אויערען. און וואָס ווען? ער אַליין ווייס ניט.

געזעסען זענען מיר קינדער ביי'ם טיש, אין חדר, און מיר האָ־בען געלערנט.

דער רבי איז געשטאַנען פאַר אונז און אַכטונג געגעבען, אַז מען זאָל פון דער גְמָרָא נישט אַרויסקוקען.

— מאָטעלע, פרעגט דער רבי פלוצלינג אין מיטען לערנען — „מאָטעלע וואו האלסט דו?".

מאָטעלע, אַזוי ווי ער וואָלט זיך פון שלאָף אויפגעכאַפּט, רופט אויס מיט בליצענדיגע אויגען פאַר פרייד, ווייזענדיג צום הימעל.

„פייגעליך פליהען, אַ חתונה... די צוויי וואָס פליהען פאָרויס זענען חָתָן כַּלָּה, די איבריגע אוּדַאי כְּלֵי זְמָרִים...

הערענדיג דאָס, ווערט אַ גרויס געלעכטער צווישען אונז. מיר לערנען: צוויי קריגען זיך איבער אַ טַלִּית, אין ער דערצעהלט אַ מעשה פון פייגעליך, וואָס מאַכען אַ חתונה.

מאָטעלע פלעגט זיך אָפּט מאָל אַרויס'גנב'נען פון חדר און פערקריכען אויף אַ גאַנצען טאָג אין וועלדיל אַריין, וואָס שטעהט אונטער דעם שטעדטיל, ער געהט אַרום צווישען די בוימער און רעדט מיט זיך אַליין, ער זעצט זיך אויף אַ בערגיל, וואָס שטעהט נאָהענט ביי'ם וואַסער און קוקט אין וואַסער אַריין. ער קוקט אויפ'ן הימעל און זעהט ווי די ווייסע וואָלקענס ציהען זיך — ער פערלאַנגט עפּיס ער בעט עפּיס פון די גרויע הימלען — און ער ווערט שטאַרק טרויעריג...

און איהם דאַכט זיך, אַז אַלץ איז טרויעריג, דעם גאַנצען אייבערשטענס בעשעפעניש, איז ערנסט און טרויעריג. אַלץ וויינט אין דער שטיל און קיינער הערט ניט. ווי טרויעריג עס קוקען די הימלען פון דער הויך, ווי טרויעריג עס קוקען די לעצטע שטראַהלען פון דער זון אַראָב פון די בוימער, ווי טרויעריג עס שאָקלען זיך די בוי־מער און צווייגען. אַלץ איז אַריבערגעצויגען מיט אַ זיסער טרויעריג־קייט. און ער טראַכטענדיג דאָס — ווערט ערנסט — איהם פער־גלוסט זיך צו וויינען, און די טרעהרען רינען איהם אויף זיינע באַקען.

און ביי נאַכט ווען ער פלעגט שטעהען, זעהענדיג די לבנה שיינען, האָט ער ביי זיך געהאַט אַנ'איינרעדעניש — אַז די לבנה שפּיעלט מיט איהם אין בעהעלטעניש, זי גנב'ט זיך אַרונטער אונטער אַ וואָלקען און בעהאַלט זיך פאַר איהם — זי פערשפּעלט זיך פאַר איהם, אַז ער זאָל זי ניט געפינען, אָט שפּאַלט זי דורך דעם וואָלקען

און ווינקט צו איהם ממזר'יש, אַט נעהמט זי אַ שטערן און וואַרפט איהם —· און ער עפענט אויף די האַנד, ווי ער וואָלט איהם ווילען חאַפּען.

שבת פאַר נאַכט. די שטערן האָבען זיך נאָך ניט בעוויזען און אין שטוב איז נאָך קיין ליכט ניט אָנגעצונדען. עס איז טונקעל, לאַנגע שרעקליכע שאָטענס בעוועגען זיך אַהין און אהער אויף די ווענד, אויף דער פּאָדלאָגע; מאָטעלע שטעהט ביי'ם פענסטער און קוקט אויף די שפּיץ בוימער, וואָס ווייזען זיך שוואַך אַרויס פון דעם גרויען פלעק, וואָס האָט איינגעהילט דאָס וועלדיל. די מוטער זיצט אין ווינקעל, און ברומט „גאָט פון אברהם". פּלוצלינג פערוועלט זיך איהם עפּיס, ער ווערט שטאַרק רויט. ער וויל פּרובירען זיין ווילען צו פעריאָגען, אָבער ער קען נישט, עס ציהט איהם שטאַרק פאַר דאָס האַרץ, ער קען זיך ניט איינהאַלטען. ער מוז זאָגען, ער גנחט צו צו דער מוטער, דאָס האַרץ קלאַפּט איהם. די אויגען פינקעלן איהם. ער שעמט זיך. די מוטער וועט איהם אויסלאַכען. טראַכט ער ביי זיך — אָבער פערפאַלען: „מאַמע — זאָגט ער מיט אַ שטילען שעמעדיגען טאָן — מאַמע איך בעט דיך, בייזער דיך נישט... לאַך נישט..." און איז שטיל געבליבען.

— וואָס ווילסט דו, מיין קינד? פרעגט איהם די מוטער מיט צערטליכקייט.

דאָס האָט נאָך מעהר זיין ווילען פערגרעסערט.

— מאַמע — זאָגט ער זעהר שטיל און וויל זיך צוריקחאַפּען: „מאַמע איך וויל דיך קושען!.."

— פע! נאַרעלע, פע, עס פּאַסט ניט פאַר אַ דערוואַקסענעם יונגיל".

— ניין, מאַמע איך וועל שוין מעהר ניט, — האָט מאָטעלע אויסגערופען פערשעמט. און טרעהרען האָבען זיך איהם בעוויזען אין די אויגען. — „איך בעט דיך. דערצעהל ניט פאַר קיינעם". און געטראַכט האָט מאָטעלע ביי זיך: „וואָס בין איך שולדיג אַז מיין יֵצר הָרַע איז אַזוי גרויס?"

נעה בעסער דאַוונען. — האָט איהם די מוטער געזאָגט — און דאַווען פרום".

און מאָטעלע איז געגאַנגען דאַוונען. ער האָט פרום געדאַוועט און פון דעם אייבערשטען געבעטען, אַז ער זאָל זיין יצר הרע אָבשוואַכען.

אַ יָתוֹם איז מאָטעלע געווען. דער פאָטער זיינער איז איהם פאַר איינינע יאָהר געשטאָרבען. דאָס איז געווען זיין גליק, דאָס האָט אָבגעהאַלטען דעם רבי פון שלאָגען איהם, אונז פון חוזק מאַכען אויס איהם — ער האָט אַ געשטאָרבענעם טאַטען, ער וועט זיך פאַר איהם אָננעהמען.

און אַז עס ס'איז געקומען „תִּשְׁעָה בְּאָב", איז ער געווען אונזער גאַנצער פיהרער אויפ'ן „גוטען אָרט". ער האָט אונז אַרומגעפיהרט ווי אַ פּריץ אין זיינע גיטער, ער איז דאָך דאָ אַ היימישער: ער האָט דאָך דאָ ליגען אַ טאַטען.

מאָטעלעס מוטער, חוה די שוואַרצע—אַזוי האָט זי געהייסען— איז געווען אַ הויכע יודינע, אַ דאַרע, דאָס פנים אויסגעצויגען, געל ווי וואַקס, די באַקען איינגעשרומפּען, צוזאַמענגעקניטשט, די ליפּען איינגעטרוקענט, געשפּאַלטען, אַ האַלדז אַ שוואַרצער, מיט גראָבע בלויע אָדערען.

געהאַנדעלט האָט זי מיט היהנער, אייער, פּוטער, געפּראָרען איז זי אַ גאַנצען טאָג פאַר קעלט, געגאַנגען אָבגעריסען. געגעסען טרוקען ברויט און געהאָרעוועט ווי אַנ'אייזיל.

איהר גאַנץ ביסיל גוטס אויף דער וועלט איז געווען מאָטעלע, זי האָט געצאָהלט פאַר איהם שכר למוד געלד, געזעהען ער זאָל האָבען אַ גאַנץ קאַפּאָטקעלע, מיט גאַנצע שטיוועליך, אַ וואַרעם קאַפּטיל אויף ווינטער, ער זאָל זיך חלילה נישט פערקיהלען.

שבת נאָכ'ן שלאָף פלעגט זי זיך אָנטהון די נייע יאַקע, מיט דער נייער הויב. נעהמען דאָס יונגיל פאַר די האַנד און פיהרען איהם צום דיין פערהערען.

און אַז זי האָט געהערט איהר מאָטעלע'ן זאָגענדיג דעם „שיעור", איז זי שטאָלץ און גרויס געוואָרען ביי זיך. זי האָט געהאַלטען די וועלט פאַר קליין און נידריג. איהר דערוואָכענדיג פינסטערעס לעבען איז ליכטיג און העל געוואָרען, זי האָט געוואָלט מאָטעלען אויסקושען אַלע ביינדעליך. אָבער עס פּאַסט דאָך נישט פאַר אַ מאַמען צו קושען אַ דערוואַקסענעם יונגיל.

און אַז מאָטעלע איז אַלט געוואָרען אַ יאָהר צוועלף, איז ער ווייטער געוואָרען אַ יתום.

נאָך אַ קאַלטען ווינטער טאָג — איז חוה די שוואַרצע אַהיים געקומען אַ דערפראָרענע, מאַט און קראַנק — אַ ציטערקייט האָט זי דורך און דורך גענומען, זי האָט געשיקט מאָטעלען נאָך דער מוהמען. די מוהמע איז געקומען, מען האָט געמאַכט אין דער האַלב צעבראָכענער קיך פייער, די שטוב איז פול געוואָרען מיט רויך. אין אַ פּאָר טעג אַרום, ווען דער רופא מיט'ן אַפּטהייקער האָבען צוגענומען די לעצטע פּאָר גולדען, און לוי דער מלוה די גאָלדענע אויערינגליך— וואָס זי האָט געקראָגען אַ מתנה כלה'וויַז פון איהר „טרויערינגען", און אַ קישעלע, איז די יודינע געשטאָרבען. און מאָטעלע איז געוואָרען אַ יתום.

די שטאָדט האָט גענומען פאַר איהם זאָרגען, געשאַפּט איהם טעג ביי די רייכע, אין „בית המדרש" האָט ער געלערנט, דאָס ביסיל „בעל־בתישקייט" האָט מען פערקויפט און דאָס געלד האָט מען געגעבען צו האַלטען אַ „בעל בית" אין שטאָדט.

דאָס גאַנצע שטעדטיל איז געווען מיט איהם צופרידען. אַ רוהיגער און שטילער, געהט זיך זיין אָקסען שריט, נאַר שטענדיג פערטראַכט. אלע פאַרנאַכט, ווען די זון געהט אונטער, פלעגט ער שטעהען און גלאָצען מיט די אויגען, ווייזענדיג אַהין מיט'ן פינגער צו מערב זייט: „ווי שען איז דאָרט! ווי שען איז דאָרט!" פלעגט ער אויסרופען צו די פאַרבייגעהענדיגע.

מען פלעגט איהם דערפאַר שנעלען אין נאָז, אָדער וואַרפען קנוילען שניי אין קאָפּ אַריין אין אַ ווינטערנאַכט.

די שטאָדט האָט געזאָגט, אַז ער איז קראַנק, ער איז אַ פּערה־שטער, נאָר טהייל האָבען געזאָגט, אַז דאָס האָט ער נור אין זומער טעג, ווען גרויסע היטצען זענען, טהייל האָבען געזאָגט, אַז ער האָט עס אַ גאַנץ יאָהר.

ער וואָלט שוין געווים אַ חתן געוואָרען, — די מוהמע האָט שוין פאַר איהם געזאַמעלט פּעדערן אויף בעטגעוואַנד —, ווען ניט די טרויעריגע מעשה, וואָס ס'האָט זיך געטראָפען מיט איהם ביי ר' משה חיים'ן.

* * *

ר׳ משה חיים א יוד א חסיד, א חלוש, ליגט שטענדיג אין בעט, און איז זיך מפרנס פון ווייב׳ס קרעמיל. און א מיידעלע האָט ער געהאַט, רייזעלע האט זי געהייסען, מיט בלויע אויגען און בלאָנדע לאַנגע האָר.

מאָטעלע פלעגט אָפט אַריינקומען צו ר׳ משה חיים׳ן. דאָס אַריינקומען האָט געהייסען גלאַט אַזוי אָדער משמש צו זיין ר׳ משה חיים׳ן. אין אמת׳ן מיינט ער טאַקע גאָר ניט, נאָר משמש צו זיין ר׳ משה חיים׳ן. זי, רייזעלע איז איהם כקעקא חורא, ווי אַ ווייסע גאַנז, ווי גאָר נישט.

ער וויל נור האבען, אז ער זאל זי טרעפען זיצען ביי׳ם ווינ־קעל פון קיכיל, וואס איז פערהאָנגען מיט׳ן רויטען פאַרהענגיל. דארטען, וואוהין ער פלעגט אפט ווארפען פערשעמעדיג זיין בליק, דארטען, פון וואנען איהרע בליקען גנב׳נען זיך אהין צו איהם.

און איהרע בליקען זענען עפּיס אזוי דייטענדיג, זיי רעדען, דאכט זיך, פריינדליך, ליעבליך, מיט טהיילנעהמונג. די אויגען קוקען שעמעדיג...

שטענדיג, ווען ער זעהט זיי, ווערט ער ערנסט, גוט און רחמנות׳דיג זיין האַרץ צוגיסט זיך איהם ווי וואַסער. עס גלוסט איהם צו וויינען.

דאַכט זיך, איהר בליק איז איהם ניט פרעמד. ער האָט אַמאָל געזעהען אַזעלכע גוטע אויגען. יאָ, ער האָט אַמאָל אַזעלכע אויגען געזעהען. און שוין לאַנג, לאַנג זעהט ער זיי נישט...

זיי זענען פערשוואונדען געוואָרען... דאכט זיך, צייט דער מאַ־מעס טויט...

יא... נאר די מאמע אליין האט אזוי געקוקט. און זי קוקט אויך אזוי. איהר בליק זאגט די ווערטער: „מאטעלע, וואס ביסט דו אזוי טרויעריג? וואס מאכסט דו מאטעלע? ביסט דו געזונד?" פרעגען איהרע אויגען מיט א ווארימקייט און ליעבע.

און ער וויל עפּיס. און ער ווערט שטארק רויט, ער האט מורא מען זאל איהם פון פנים נישט אראבלייענען וואס ער האט אין זינען.

ער וויל איהר זאגען נור איין ווארט. „רייזעלע" — נאר בלויז דאס, און נישט קוקען. דענסמאל ווען ער וואלט זי געזעהען וואלט ער נישט געקענט זיינע אויגען דערהויבען אין דער הייך.

און ווען ער זיצט ביי ר׳ משה חיים׳ס בעט, און גנב׳עט אהין א בליק צו איהר, שפירט ער, ווי א זיס ציטערקייט נעהמט איהם אן א מתיקה׳דיגע אימה...

און ער פיהלט, ווען זי קוקט אויף איהם, דענסמאָל שפירט ער ווי אַ ווארעמקייט נעהמט איהם ארום. ער שפירט דענסמאל אַזא זיסקייט וואס ער קען עס נישט אַרויסזאָגען...

און דעמאָלט האָט ער מורא די אויגען אויפצוהויבען אין דער הויך, טאָמער וועלען זיך די בליקען בעגעגנענען.

און גאַנצע נעכט פלעגט ער ליגען אויף זיין געלעגער און קלערען, און איהם דאַכט זיך אַז ער זיצט אויבענאָן ביי אַ געדעקטען טיש. פון אויבענאַן זיצט דער רב, אויף דער צווייטע זייט ר׳ משה חיים, א גרויסער עולם זיצטען אַרום, מען צוברעכט טעלער, מען זאָגט „מזל־טוב". ער ווערט שטאַרק רויט... ער שעמט זיך...

אין די קאלדרע פאלט איהם אַראב פון זיין געלעגער. דאָס ווינדיל, וואָס בלאָזט אַריין פון פענסטער, בלאָזט אויף איהם, און ער שפירט ניט, און ער פיהלט נישט...

און איהם דאַכט זיך:

נאָך דער חתונה... רייזעלע געהט אָנגעטהון אַ הייביל... זי קוקט פערשעמט, זיי האָבען נישט גערעדט נאָך צווישען זיך איין וואָרט... ער ווייס גאָר נישט, ווי מען קען רעדען... ווי מען קען קוקען איהר גלייך אין די אויגען אַריין...

אין דער פריה ווען ער דערמאַהנט זיך, וואָס ער האָט ביי נאַכט געטראַכט, ווערט ער רויט, ער שעמט זיך פאַר זיך זעלבסט. ער האָט מורא, מען זאָל איהם דאָס פון פנים ניט אַראָבלייענען... אַמאָל האָט ער איהר א בריוויל געשריבען, אין בריוויל שרייבט ער איהר אזוי: „קום, רייזעלע, היינט פאַר נאכט ביי דעם ברונען אונטער דעם שטעדטיל, איך דארף דיר א סוד זאָגען...

און זי איז געקומען...

אָבער ער האָט נישט גערעדט און נישט געקוקט אויף איהר...

ער האָט נישט געקענט...

און זי איז אַוועקגעגאַנגען פערשעמעדיג אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ צו דער ערד... (ענדע קומט) שלום אַש.

נדבות:

פיר די בריסקער נשרפים: פון ה׳ ש׳ הערוויטש צוזאַמענגעקליבען על סעודת אירוסין מהחתן והכלה 72 ק׳. ווייסבערג, קאטלאר — צו 20 ק׳. גריג־בערג ווייאקור, גוראלניק — צו 15 ק׳. הערוויטש, בעלאזערסקי. פאליאצענקא, אסטראפאלסקי, דאווגעלעווסקי, חציקאווסקי, ראבין, אראווסקי, חלפן — צו 10 ק׳. פערשיעדענע 53 ק׳. צוזאמען 3 ר״כ.

בריעפקאסטען דער אדמיניסטראציאָן.

אבאָנענט נו׳ 5326 — אפאטאוו: עס לאזט זיך נישט איבערטראגען פון איינס אויף דאס אנדערע; ביטע פיר דעם „יוד" בעזונדער צו שיקען.

ביבליאטעק — שטאקסמאגהאף: אלערליי ציוניסטישע בראשורען צו בעקומען.

ה׳ אהרן פאָרטואי — פאפעלני: די נו׳ 9 פעהלט.

ה׳ מ׳ בעדרין — זלאבין: גאנין איינפאך: „ווזאאימנאייע קרעדיטנאייע אבסטשעסטווא" נאר איהר מוזט צוגעבען 1־טע אָדער 2־טע ווייל עס איז דא צוויי אזעלכע.

ה׳ פראנק — אסטראוויעץ: ניין.

ר׳ זרח פלאם — דובאסארי: זיין אדרעסע איז אויף נאמען פון „אחיאסף".

ה׳ פעלדמאן — פעטראווראווקא: די געווינשטע ביכער זענען דא אויף לאגער, און קאסטען, מיט פארטא, 95 ק׳.

ה׳ מרדכי קישינעווסקי — בענדערי: איהר האט אונז געשיקט איבריגע 2 רובעל: דען $^{27}/_{1}$ האט איהר געשיקט 4.50 און דען $^{4}/_{6}$ — 2 רו״כ, אלזא צוזאמען 6.50 ר׳ ווי עס בעטרעפט „דער יוד" מיט דער „וועלטגעשיכטע", און מיר האבען דערום די לעצטע 2 ר׳ וועלכע איהר האט, ע״פ טעות געווים, געשיקט ווידער אויף „דעם יוד", געשטעלט אויף אייער רעכנונג.

פר׳ בערטהא רייכלין — איהומען: ביטע נאך 25 ק׳ צוצושיקען: איין $^{1}/_{4}$ יאהר קאסט 1.50 ר׳. —

ה׳ ד׳ קויפמאן — ברעזיני: מיר האָבען ערהאלטען נור 80 ק׳ מארקען, אלזא ביטע נאָך 10 ק״פ —

ה׳ האראדעצקי — לאזאווא: „דער יוד" פון 1 יולי ביז ענדע יאהר קאסט 3 ר״כ, ביטע צוצושיקען נאך 1 ר״כ. —

ה׳ י׳ ריבקין — יעקאטערינאסלאוו: איהר האָט אבאָנירט פון 1 אפריל ביז ענדע יאהר פיר 4 ר״כ און האט געשיקט 3 ר׳, אלזא קומט נאך 1 ר״כ.

ה׳ הלל ריינער — זאמאשץ: דאס געלד מיט דאנק ערהאלטען; דער צווייטע באנד וועט ערשיינען נאך אין אונגעפעהר 2 וואכען.

אבאנענט 5596 — ראדזיווילאָוו: איהר קענט צושיקען 1 ר״כ (מיט פארטא 1.50) וועט איהר בעקומען די „וועלטגעשיכטע".

ביבליאטעק — רעני: די נו׳ 1 און דאס בילד — פעהלען.

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer Krakau.

ДЕШЕВАЯ ОБСТАНОВКА за 13 РУБЛЕЙ!!!

2 столика угловыхъ для цвѣтовъ	за 3.50
6 обхватовъ металлическихъ	„ 3.—
Вѣшалка для полотенца	„ 1.50
Пара консоликовъ для фигуръ	„ 1.50
Металлическая вѣшалка для одежды	„ 1.20
Этажерка для газетъ (Gazetenhalter)	„ 2.30
	Итого 13 р.

Высылаю налож. плат. задаткомъ 6 руб.

Адресъ: **О. Л. Берковичу, Варшава**

Дикая улица 38.

פריילינען און דאמען

קענען זיך אויסלערנען גוט שניירען און נייהען אין א קורצע צייט דורך בריעף אין זארגאן, רוסיש אין דייטש. די מעטאדע איז די בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדכען קענען זיך גוט אויסלערנען. ניט זוימט און פרעגט אן ביי:

Варшава, Госпожѣ Бергѣ Найдичъ

שפיגעל־פאבריק

ל. אידעלזאָהן, ווארשא

רימארסקא נו׳ 10

עמפפעהלט זיין גראָססעס לאגער פאן פערשיעדענע שפיגעל, שפיגעלגלאָס, טרעמאָשפיגעל או״וו.

——— פערקויף ענגרא עט דעטאַיל. ———

וואונדערליך ביליג! א זעלטענער צופאל!

עהרער אָנצוקלאפען אויפ׳ן טהיר א וויזיט קארטע איז גלייכער צו בעשטעלען פיר זיך פאר א גאנץ ביליגע פריי א נעגראווירטע מעשענע בלעטעל, מיט נאָמען און פאמיליע, פיין געארבעט, און בעדעקט מיט שווארצע עמאליע — די גרייס 17 סאנטים. × 6 סאנט. קאסט איבעראל 3 רו״כ און ביי מיר 1·15 מיט צושטעלען צו הויזע. די פרייזען פון מיינע קאָאוטשוק־סטעמפלען זענען אויסער קאָנקורענץ: ניקלירטעס שרייב גיצייג מיט א קאאיטשוק סטעמפעל מיט׳ן נאָמען און פאמיליע, סטעמפעל אויף לויאק מיט 2 בוכשטאבען, פערער, בלייששיפט 75 ק. מיט פּאָרטאָ, אהן פּאָרטאָ 40 ק., די וואָס בעשטעלען 5 שטיק מיט איין מאָל צאָלען מעהר נישט צו 50 קאפ. מיט פּאָרטאָ. בעשטעלינגען, געגען האנד־געלד פר. נאכנאמע.

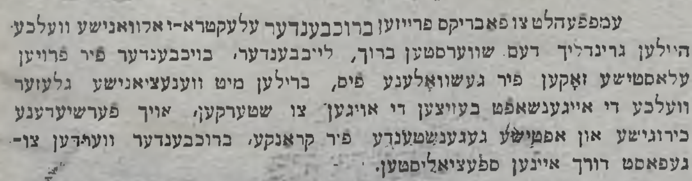
אדרעס: ווארשא רימארסקאַ 3, וועליקסאהן. — אגענטען ווערדען געזוכט

Оптическій и хирургическій складъ

И. ПИКЪ

Налевки 35, въ Варшавѣ.

עמפפעהלט צו פאבריקס פרייזען ברוכבענדער עלעקטרא־גאלוואנישע וועלכע היילען גרינדליך דעם שווערסטען ברוך, לייבבענדער, בויכבענדער פיר פרויען עלאסטישע זאָקען פיר געשוואָלענע פיס, ברילען מיט ווענעציאנישע גלעזער וועלכע די אייגענשאפט בעזיצען די אויגען צו שטערקען; אויך פערשיעדענע כירורגישע און אפטײשע געגענשטענדע פיר קראנקע, ברוכבענדער ווערדען צוגעפאסט דורך איינען ספעציאליסטען.

סוחרים! מוכרים!

איך קויף צו יעדער צייט „מוטערקאָרן“ (Рожки, Шпорь) „שפאַנירפליעגען“ „לוקאפאר“ און צאהל דעם גרעסטען מקח.

D. ANDERMAN, BRODY (Austria).

Д. АНДЕРМАНЪ въ БРОДЫ (Австрія).

ערעפנעט

מיט דעם גרעסטען קאמפארט און היגיעניש איינגעריכטעט

☞ איין נייע זאלל פיר חתונות און בעלער ☜

אונטערן נאמען „NOWA HARMONIA“

אין ווארשא גרזיבאווסקא Nr. 11 טעלעפאָן Nr. 1443

אלס אמתיע פאבלייטע אין דיזער בראנזשע, נאָך לאנגיאהריגען פראַקטיק ביי דער פיהרונג פון איין זאַלבער זאלל אויף דלוגא שטר׳ Nr. 12 טעלעפאָן Nr. 1374 קענען מיר זיך דרייסט דעם געעהרטען פובליקום עמפפעהלען אז די סעודות און בעללער וועלכע ווערדען אין אונזערעם נייעם לאָקאל געמאכט ווערען ענטשפרעכען דען העכסטען וואונשען און דעם גוסט דער געעהרטען פובליקום. ווי ביז אהער זאָ אויך פון נון ווייטער נעמען וויר אָן בעשטעלונגען היזיגע און פון דער פראָווינץ. וויר עמפפעהלען זיך דער ריקזיכט דעם געעהרטען פובליקומ׳ס און פערבלייבען אכטונגספאלל

BRACIA IGALSOHN.

אנמערקונג. קיינע קאנדיטארייען בעזיצען וויר ניט, וויר נעמען אָן בעשטעלונגען נור אויף דעם ארט מינדליך, בריעפליך אדער אויך פער טעלעפאָן „Nowa Harmonia“ נומר 1443 אָדער Nouveaute נומר 1374.

דאנטיסט

בערלין־קרופיצקי, ווארשא

נאָלעווקי נו׳ 7

ספעציאליטעט־קינסטליכע צאָהנע קאראנען און בריקען ארבייט (אָהנע גומען).

!! רעפערירט אין 2 שטונדען !!

אונענטבערליך פיר יעדעס יודישעהויז!

איזט דאָס נייערשיענענע בוך:

בית ישראל

מאראלשריפטען פיר דאס יודישע הויז

יעדער פאמיליענפאטער, יעדע מוטער די איהר הויז נאך יודישער מאראל פיהרען; וואָלען און איהרע קינדער אים גייסטע דער וואהרען יודישען זיטענלעהרע ערציעהען מעכטען, זאָלטען אונבעדינגט דיזע העכסטע ווערטפאָלע שריפט לעזען.

די אויספיהרליכע פאפולערע בעהאנדלונג אין לייכטער אנגענעהמער יודיש־דייטשער שפראכע דער וויכטיגסטען פראגען ווי: זיטליכקייט, ליעבע, וואָהלטהעטיגקייט, הויזפריעדען, פרויענפראגע און פיעלע אנדערע, מאכט דיזעס מערקווירדיגע, אין אונזער ליטעראטור איינציג דאשטעהענדע בוך, פיר די ווייטעסטען קרייזע דעס יודישען פובליקומס אונענטבעהרליך און צוגענגליך, און זאלטע עס אין קיינעם אינטעליגענטען יודישען הויזע פעהלען.

☞ פרייז 70 קאפ׳ מיט פּאָרטאָ. פער נאכנאהמע 80 קאָפ׳.

Л. И. Гиршовичу, Варшава, Новолипки 27.

לעהרערס מיטאגע

פרייז פיר א מיטאג פון 6 שפייזע 25 ק׳, מיט פיש 30 ק׳. אויך מיטאג פיר 20 ק׳ 5 שפייזען נור פון 12 ביז 3 אוהר.

גענשא נר. 20 2־טער שטאָק.

פערגעסט ניט די אָדרעסע.

אומזיסט פראָספעקט פון חעמישע ווע־שערייו און בעטפעדערן רייניגונג

М. Салямонъ Бѣлостокъ Никол. ул.

!! מעבלירטע צימער !!

מוסטערהאפט זויבער און בעקוועם איינגעאָרדענט, אים פרייזע פון 50, 60, 75, 90, 1.25, 1.50 ביז 2 רו״כ א טאג. באדע־צימער (וואננעס), גאזבעלייכטונג. רעעלע בעהאנדלונג און פינקטליכע בעדיענונג. מיטטאגע פרישע און שמאקהאפטע פון 35 קאפ. אן. סאמאָווארען א 10 קאָפ.

ח. דוואָרעצקי, סט.־יערסקא נו׳ 34.

Меблированныя комнаты Х. М. Дворецкаго, Варшава Св. Георгія 34.

אהוב את המלאכה

אלע סארטען שפיגעל־מאַכען גרינדליך לערנט אוים דורך בריעפע

דער 25 יעהריגער פראקטיקאנט אין די שפיגעלפאבריקאציאן

Юдка Вейнблятъ

Варшава, Слизская 22.

לבעלי בריתי לזכרון תמיד!!!

אדריסתי היא רק בת ג׳ מלים:

Я. Нейдичъ Варшава.

Пользуйтесь случаемъ!

Только за 5 руб. высылаю коллекцію морскихъ раковинъ перламутровыхъ разныхъ породъ. Спеціальная мастерская издѣлій изъ раковинъ и бронзы письменныхъ и туалетныхъ принадлежностей. На коллекцію задатокъ въ размѣрѣ 25% высылаю франко.

Адресъ: В. А. ТРАЙНИНУ Варшава, Налевки 35.

א. וואלף, דענטיסט.

(DENTISTE)

ווארשא, קארמעליצקא נו׳ 27.